

Národné

hospodárstvo

Bankovníctvo

Poist'ovníctvo

Financie

Podniková

ekonomika

Marketing

Manažment

Investície

a iné

Ekonomické spektrum

Odborný on-line časopis
o ekonómii a ekonomike

Ročník I

Číslo **3/2006**

Ekonomické spektrum

Odborný on-line časopis o ekonómii a ekonomike

Ročník I, č. 3/2006
ISSN 1336-9105

Vydáva združenie:

CAESaR – Centrum vzdelávania, vedy
a výskumu

Adresa:

Ožvoldíková 4
841 02 Bratislava 4
tel.: 02/643 646 03
IČO: 30 85 87 04
DIČ: 20 221 35 907

e-mail kontakt:

zdruzenie.caesar@zoznam.sk
<http://zdruzeniecaesar.host.sk>

Šéfredaktor:

Ing. Jarmila Buchová, PhD.

Redakčná rada:

Ing. Drahomír Oujezdský, PhD.,
JUDr. Zuzana Paľová,
Ing. Erika Pastoráková, PhD.,
Ing. Stanislava Veselovská,
Ing. Jarmila Vidová, PhD.
Ing. Roman Buch

Dátum vydania:

september 2006

Periodicita vydávania:

štyrikrát ročne

Miesto vydania: Bratislava

Miesto umiestnenia na webe:

<http://ekonspektrum.host.sk>

Zameranie časopisu:

Ekonomické spektrum

Odborný on-line časopis so zameraním na nové trendy,
problémy, teoretické a praktické otázky ekonómie a
ekonomiky.

Cieľom časopisu je vytvoriť priestor:

- na prezentovanie praktických záverov a výsledkov výskumu z jednotlivých oblastí ekonomiky,
- pre publikovanie recenzií a ohlasov na odborné publikácie, skriptá a učebné texty,
- na výmenu skúseností medzi odborníkmi, vedeckými a pedagogickými pracovníkmi, doktorandmi a študentmi.

Konkretizácia zamerania:

- národné hospodárstvo,
- podniková ekonomika,
- bankovníctvo,
- poisťovníctvo,
- marketing,
- manažment a pod.

Informácie pre autorov príspevkov sa nachádzajú na web
stránke časopisu:

<http://ekonspektrum.host.sk>

Obsah:

Aktuality o združení CAESaR - Centrum vzdelávania, vedy a výskumu 4

Šimková, S.: Voľný pohyb osôb v Európskej únii 5

Dávame do pozornosti zaujímavé web stránky:
www.derivat.sk..... 11

Kušnírová, J.: Brány do Európy otvorené – projekt vzdelávania pedagógov..... 12

Vidová, J.: Prierez dôchodkovými systémami vo vybraných krajinách 14

Akademický slovník:
Publikačná činnosť 2. časť 19

Mišún, L., Mišún, J.: Znalosti ako jeden zo zdrojov konkurenčnej výhody 22

Buch, R.: Poistenie majetku – dôležitý prvok ochrany záujmov a finančných prostriedkov investora 27

Odborný slovník:
Druhy investícií 31

RECENZIA

Veselovská, S.: Pastoráková, Erika: Finančná analýza v poisťovniach. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2006, 271 s. 34

Buchová, J.: Manažment väzieb zákazníkov - nástroj zlepšenia postavenia poisťovateľov na poisťnom trhu..... 35

Content:

Information about CAESaR – Center for Activities: Education, Sciences and Research.....4

Šimková, S.: Free Movement of Persons in the European Union5

Interesting web links:
www.derivat.sk11

Kušnírová, J.: Europe's Gates Open12

Vidová, J.: Pension systems in selection countries14

Academic dictionary
Publication activity II.19

Mišún, L., Mišún, J.: Knowledge as one of the sources for competitive advantage22

Buch, R.: Properties insurance – an important component of interests' protection and investor's finances27

Special dictionary
Types of Investments31

REVIEW

Veselovská, S.: Pastoráková, Erika: Finančná analýza v poisťovniach. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2006, 271 s.34

Buchová, J.: Customers' relationships Management – tool of improvement of Insurers position on the market35

AKTUALITY O ZDRUŽENÍ CAESaR – Centrum vzdelávania, vedy a výskumu

Dňa 19.5.2006 sa v priestoroch Fakulty managementu Univerzity Komenského v Bratislave uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia pre mladých učiteľov a doktorandov v rámci internej grantovej úlohy združenia CAESaR č. 10-2006-12-01-01 Európsky rozmer podnikania v prierezových a odvetvových ekonomikách s názvom:

EURÓPSKY ROZMER PODNIKANIA NA NÁRODNOM TRHU SLOVENSKA – aktuálne otázky, výzvy a perspektívy v odvetvových a prierezových ekonomikách

Zoznam príspevkov autorov a program konferencie, je uverejnený na web stránke združenia CAESaR – <http://zdruzeniecaesar.host.sk>.

Výstupmi konferencie sú: zborník abstraktov, ktorý vyšiel v tlačenej forme a Zborník príspevkov z konferencie, ktorý bol vydaný na CD. Oba zborníky si môžete objednať na:

tel. číslo 02/643 646 03,
0905/17 00 17 alebo
na e-mail adrese združenia: zdruzenie.caesar@zoznam.sk

Združenie CAESaR pripravuje

konferenciu v rámci interného grantu č. 40-2006-12-01-02 s názvom

Aktuálne trendy na medzinárodných trhoch v súvislosti s internacionalizáciou a globalizáciou ekonomiky.

Informácie o pripravovanej konferencii sú uverejnené na web stránke združenia CAESaR: <http://zdruzeniecaesar.host.sk> v časti Aktuality a Centrum vedy.

Organizačný výbor medzinárodnej vedeckej konferencie

Vás srdečne pozýva na príjemné pracovné stretnutie.

-bj-

VOĽNÝ POHYB OSÔB V EURÓPSKEJ ÚNII

FREE MOVEMENT OF PERSONS IN THE EUROPEAN UNION

Voľný
pohyb osôb
v Európskej
únii

Silvia Šimková

Abstrakt

Voľný pohyb osôb v Európskej únii má už veľký význam aj pre Slovensko od jeho vstupu do EÚ v máji 2004. Občania Slovenskej republiky sa môžu bez obmedzenia voľne pohybovať po území Spoločenstva nielen za účelom cestovania, ale aj za účelom pracovania a podnikania. Samozrejme existujú aj tu určité obmedzenia uplatňované rovnako voči všetkým členom EÚ. Občanom členských štátov bol totižto priznaný inštitút občianstva EÚ a právo na voľný pohyb zaručuje ako základný prvok. Zabraňuje sa tu akejkoľvek diskriminácii.

Kľúčové slová

Voľný pohyb osôb. Diskriminácia. Inštitút občianstva EÚ. Prechodné opatrenia. EURES. Európsky rok mobility pracovníkov.

Abstrakt

The free movement of persons in the European Union is of great importance for Slovakia since its entry in May 2004. The citizens of Slovak Republic can move around the Union without restrictions not only to travel, but also to work or to start a business. Of course, there are certain restrictions which apply to all the members of EU all the same. Namely, all the members were adjudicated Institute of Citizenship EU and the right to move freely is vested as a core element of it. This hinders any discrimination.

Keywords

Free movement of persons, Discrimination, Institute of Citizenship EU, Temporary arrangements, EURES, European year of mobility of workers

ÚVOD

Vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie sa vytvoril na Slovensku priestor bez vnútorných hraníc, kde sa realizujú štyri ekonomické slobody v súlade so Zmluvou o založení Európskeho spoločenstva. Ustanovenie článku 14 ods. 2 Zmluvy o ES definuje vnútorný trh, ako priestor bez vnútorných hraníc, kde sú zabezpečené : voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu. Zámerom odborného príspevku je analyzovať realizáciu voľného pohybu osôb v podmienkach Slovenskej republiky.

VŠEOBECNÝ PRÁVNÝ ZÁKLAD VOĽNÉHO POHYBU OSÔB

Voľný pohyb osôb v rámci Európskej únie (ďalej len „ EÚ „) je jedným z najviditeľnejších dôsledkov vstupu do tohto spoločenstva, pretože slovenskí občania sa môžu voľne pohybovať po všetkých členských štátoch EÚ nielen ako turisti, ale aj za účelom zamestnať sa v inom členskom štáte alebo za účelom založenia podnikateľského subjektu.

Zmluva o založení Európskeho spoločenstva v ustanovení **článku 12** hovorí, že je zakázaná akákoľvek diskriminácia z dôvodu štátnej príslušnosti. Predmetné ustanovenie explicitne ustanovuje, že všetky členské štáty Európskej únie musia vytvárať rovnaké podmienky pre domácich a zahraničných účastníkov trhu. Inými slovami povedané, všetci účastníci trhu majú rovnaké postavenie a európske právo odmieta privilegované postavenie z dôvodu štátnej príslušnosti. Zákaz diskriminácie môžeme považovať za základný znak voľného pohybu osôb. Reálnym obsahom zákazu diskriminácie je právo na rovnaké zaobchádzanie. Následne na to **v článku 13** sa zaväzuje vydať opatrenia na zabránenie diskriminácie z dôvodu pohlavia, rasy, etnického pôvodu, viery alebo svetového názoru, invalidity, veku alebo sexuálnej orientácie.

Samotná právna úprava voľného pohybu osôb je ustanovená **v článku 39 (ex-čl.48)** Zmluvy ES. Obsahom článku je:

1. vo vnútri Spoločenstva je zabezpečený voľný pohyb pracovníkov,
2. voľný pohyb zahŕňa pokiaľ ide o zamestnávanie, odmeňovanie za prácu a iné pracovné podmienky, zrušenie akejkoľvek diskriminácie medzi pracovníkmi členských štátov založenej na štátnej príslušnosti,
3. s výnimkou obmedzení odôvodnených verejným poriadkom, verejnou bezpečnosťou a ochranou zdravia zahŕňa právo:
 - a) uchádzať sa o skutočne ponúkané zamestnanie,
 - b) pohybovať sa za týmto účelom voľne na území členských štátov,
 - c) zdržiavať sa v niektorom z členských štátov za účelom výkonu zamestnania v súlade so zákonmi a ostatnými predpismi, ktoré upravujú zamestnávanie vlastných príslušníkov tohto štátu,
 - d) po ukončení zamestnania zostať na území členského štátu, a to za podmienok, ktoré budú predmetom vykonávacích nariadení vypracovaných Komisiou,
4. ustanovenia tohto článku sa nevzťahujú na zamestnávanie vo verejnej správe.

Osobitným prípadom bodu 3, článku 39 sú oblasti týkajúce sa cudzincov v oblasti verejného poriadku, verejnej bezpečnosti a ochrany zdravia ustanovené v **článku 46** Zmluvy o ES.

Voči Slovenskej republike ako novému členskému štátu EÚ členské krajiny uplatňujú „prechodné opatrenia“ až do sedem rokov. Po prvých dvoch rokoch prechodného obdobia sa mohli členské štáty EÚ rozhodnúť, či zachovávajú aktuálne domáce obmedzenia pri regulácii prístupu k trhu práce na ďalšie tri roky alebo povolia voľný pohyb podľa práva Európskej únie, zahrnutím podľa možnosti zabezpečovacej doložky. Pôjde potom o jednoduchý registračný postup, kde Komisia nebude skúmať ani obsah, ani právne aspekty, a nebude sa vyžadovať ani hlasovanie v Európskej rade. Pokiaľ ide o ďalšie práva migrujúcich pracovníkov, ako je požívanie rovnakých sociálnych a daňových výhod, rovnaké podmienky v prístupe k odbornému výcviku a preškoleniu, právo na zlúčenie rodiny a prijatie akéhokoľvek rodinného príslušníka, vr. príslušníka, ktorý je odkázaný výživou na pracovníka alebo ktorý s ním žije v jednej domácnosti, bolo úplne zaručené ku dňu vstupu SR do EÚ 1.mája 2004. Krajiny ako Írsko, Švédsko, Španielsko a Veľká Británia umožnili Slovákom pracovať ihneď po vstupe úplne bez obmedzenia a za rovnakých podmienok ako ich občania. Samotný Voľný pohyb osôb znamená aj to, že okamžite od vstupu Slovenska do EÚ môžu slovenskí podnikatelia a živnostníci podnikáť v ostatných členských krajinách, slovenské diplomy a odborné kvalifikácie sú uznávané a občania SR rovnako majú úplnú slobodu cestovania a trvalého pobytu v inom štáte EÚ.

Sloboda pohybu pracovníkov je základným pilierom európskej integrácie. Zlepšenie podmienok pre mobilitu pracovných síl na jednej strane rozširuje možnosti zamestnávania a na druhej strane zamestnávateľom uľahčuje hľadanie ľudí s vhodnou kvalifikáciou a praxou. V konečnom dôsledku sa tak zlepšuje situácia v oblasti zamestnanosti a efektívnosť ekonomiky únie ako celku.

EUROOBČIANSTVO

Zmluva o Európskej únii z Maastrichtu zaviedla v **článku 17** Zmluvy o ES inštitút občianstva EÚ a právo na voľný pohyb zaručila ako základný prvok tohto občianstva. Podľa zmluvy je každý občan každého členského štátu zároveň občanom únie. Občianstvo únie nenahrádza štátnu príslušnosť, len ju dopĺňa o niektoré ďalšie práva. Z občianstva únie vyplývajú štyri špecifické práva.

Občan Európskej únie má právo:

- slobodne sa pohybovať, cestovať a mať bydlisko v ktoromkoľvek členskom štáte,
- voliť a byť volený v komunálnych voľbách a vo voľbách do Európskeho parlamentu v členskom štáte trvalého pobytu,
- využívať ochranu konzulárnych a diplomatických úradov ktoréhokoľvek členského štátu na území nečlenského štátu, v ktorom nemá krajina občana vlastné zastúpenie,
- podávať podnety Európskemu parlamentu alebo obrátiť sa na európskeho ombudsmana s cieľom dosiahnuť právnu nápravu.

V súlade s princípom voľného pohybu osôb majú všetci občania EÚ základné právo slobodne prekračovať hranice medzi členskými štátmi bez akýchkoľvek obmedzení. Na krátkodobé pobyty občanov EÚ sa nevzťahujú vôbec žiadne obmedzenia. Všetci občania únie majú právo cestovať do iného členského štátu a právo na pobyt v tomto štáte po dobu troch mesiacov. Voľný pohyb a cestovanie do ostatných členských štátov uľahčuje skutočnosť, že vnútri EÚ sa nevykonávajú prakticky žiadne hraničné kontroly. Začlenením Schengenskej dohody a následnej schengenskej legislatívy (tzv. schengenského acquis) do Európskej únie a do acquis communautaire Amsterdamská zmluva takmer úplne zrušila (okrem Spojeného kráľovstva a Írska) kontrolu osôb na vnútorných hraniciach únie. Hraničné kontroly sa dnes vykonávajú len na vonkajších hraniciach.

VOĽNÝ POHYB FYZICKÝCH OSÔB

Voľným pohybom fyzických osôb sa zaoberajú **články 39 až 42** Zmluvy o ES. Zárobkovo činným osobám ako živnostníkom, podnikateľom, slobodným povolaniam sa venujú **články 43 až 48** Zmluvy o ES. Tieto články sa venujú nasledujúcim ustanoveniam:

- uchádzať sa o zamestnanie ponúkané v ktoromkoľvek členskom štáte
- pohybovať sa za týmto účelom voľne po území Spoločenstva
- zostať v členskom štáte za účelom výkonu zamestnania v súlade s platným právnym poriadkom tohto štátu, kde sa práca vykonáva
- zostať v členskom štáte aj po ukončení pracovného pomeru
- nadobudnúť na území iného členského štátu nehnuteľnosti

Ustanovenie **článku 39** sa vyznačuje priamym účinkom. Zmluva o ES v článku 39 vytvára podmienky, aby sa občania Európskej únie slobodne pohybovali za účelom zamestnávania po území iných členských štátov EÚ a aby po ukončení práce mohli aj v štáte, kde vykonávali prácu pobudnúť.

Primárna právna úprava je doplnená nasledujúcou sekundárnou úpravou:

-**smernica 64/221** o koordinácii predpisov o pohybe a pobyte cudzincov týkajúcich sa

dôvodov verejného poriadku, verejnej bezpečnosti a verejného zdravia

-**nariadenia (EHS) č.1612/68** o voľnom pohybe pracovníkov vo vnútri spoločenstva

-**smernica 68/360/EHS** o zrušení obmedzení cestovania a pobytu pracovníkov a ich

rodinných príslušníkov

-**nariadenia (EHS) č. 1251/70** o práve pracovníkov zostať na území členského štátu po

ukončení zamestnania

-**smernica 90/364/EHS** o práve pobytu rodinných príslušníkov

-**smernica 90/365/EHS** o práve pobytu pracovníkov a osôb samostatne zárobkovo činných

po ukončení ich činnosti

-**smernica 90/366/EHS** o práve pobytu študentov

Pojem zamestnanec (pracovník) je v európskom práve chápaný ako ten kto v podriadenosti k inému osobne preňho vykonáva závislú prácu za odmenu. Zamestnanec, štátny príslušník členského štátu vykonávajúci prácu v inom členskom štáte má právo, aby s ním počas výkonu práce žili aj jeho rodinní príslušníci.

Za rodinného príslušníka sa považuje:

- jeho manželka, manžel a deti, ktoré nedosiahli vek 21 rokov alebo ktoré vyživuje,
- jeho predkovia a predkovia jeho manželky, ktorých vyživuje.

Predpokladom na ich spolužitie je, že majú vhodné podmienky na bývanie. Deti tohto pracovníka majú rovnaké právo na vzdelanie ako deti tuzemcov. Členské štáty nesmú zavádzať diskriminačné opatrenia voči týmto osobám, ktoré by bolo v rozpore s európskym právom.

ČLENSKÉ ŠTÁTY A ICH OPATRENIA PO 1.5.2004

Jednotlivé členské štáty EÚ si vytvorili svoj vlastný režim v nadväznosti na voľný pohyb osôb. Nasledujúca analýza poukazuje na osobitosti členských štátov EÚ.

Nemecko a Rakúsko: Prechodné ustanovenia sa netýkajú len slobodného pohybu pracovnej sily, ale aj slobody vykonávania určitých špecifických služieb (závisí od krajiny). Potreba získať pracovné povolenie sa vzťahuje aj na tých občanov nových členských krajín, ktorí by chceli službu vykonávať spoza hraníc a chceli by pri tom používať svojich vlastných zamestnancov. V Rakúsku sa môžu voľne pohybovať len tí pracovníci, ktorí boli v čase prístupu ich krajiny zamestnaní minimálne jeden rok (teda od 1. mája 2003). V Nemecku ostali platné predtým dohodnuté národné kvóty pre zamestnávanie minimálne počas ďalších dvoch rokov. Podľa očakávaní Rakúsko a Nemecko aplikuje "prechodné obdobie" tak dlho, ako to je len možné - teda do roku 2011. Cena pracovnej sily v oboch krajinách patrí v EÚ medzi najvyššie, úlohu zohráva aj ich geografická poloha.

Cyprus: Stredomorský ostrov má výnimku z obmedzení slobodného pohybu pracovnej sily.

Malta: Občania Malty môžu pracovať kdekoľvek v EÚ-15. Ostrovná krajina (400 000 obyvateľov) má zároveň právo uplatniť reštrikcie ("zabezpečenia") migrácie pracovnej sily až do siedmich rokov.

Holandsko: Počas predvstupových rokovaní holandská vláda vystupovala z pozície neplánujúcej zavedenie prechodných opatrení. No začiatkom roku 2004 sa rozhodla sprítniť svoju politiku. Úrady zároveň prisľúbili, že urýchlia procedúru udeľovania pracovných povolení pre občanov z ôsmich nových členských krajín (Malta a Cyprus sú z povinnosti vylúčené). Zrýchlená procedúra je uplatňovaná na tie sektory holandského hospodárstva, kde je nedostatok pracovnej sily. V tomto prípade nemusí zamestnávateľ dokazovať, že na pracovné miesto nemá záujemcu z Holandska, či Európskeho hospodárskeho priestoru. Holandsko tiež vyhlásilo, že ak do krajiny príde viac ako 22 000 pracovníkov ročne, zváži ďalšie sprítnenie politiky. Napokon sa rozhodlo, že svoj trh práce pre ľudí z nových členských štátov únie predsa len otvorí. Stane sa tak až od januára 2007.

Fínsko: Helsinki uplatnili "prechodné ustanovenia" minimálne počas dvoch rokov. Pravidlom je, že pracovné povolenie je vydané, len ak sa na pracovné miesto nenájde fínsky záujemca. Reštrikcie sa neuplatňujú na Cyprus a Maltu, rovnako ako na sezónnych pracovníkov a študentov, hľadajúcich prácu na čiastočný úväzok. Prístup k práci pre občanov ostatných EÚ-10 nie je obmedzený, ak sú vo Fínsku pre iný dôvod, než hľadanie zamestnania (podnikanie, rodinní príslušníci pracovníkov, študenti). Prechodné ustanovenia sa nedotýka ani tých, ktorí už v krajine žili a pracovali minimálne jeden rok, alebo na nových občanov EÚ, ktorí by mali právo pracovať, ak by boli občanmi nečlenskej krajiny EÚ. "Prechodné obdobia" sa nebudú týkať voľného pohybu pracovnej sily v rámci voľného poskytovania služieb. Fínsko sa od mája 2006 neuplatňuje na trhu práce žiadne ochranné opatrenia proti novým členským krajinám.

Dánsko: bude uplatňované "prechodné obdobia". Pracovné povolenie získajú len zamestnanci na plný úväzok, podmienkou bude aj získanie povolenia k pobytu od dánskeho Imigračného úradu. Na občanov Malty a Cypru sa však budú opäť vzťahovať rovnaké pravidlá, ako na občanov EÚ-15. Občania ostatných krajín EÚ-10 nemajú okamžitý prístup k sociálnemu systému v krajine. Reštrikcie sa týkajú len zamestnancov - občania EÚ-10 majú plnú slobodu začať v Dánsku podnikat'.

Francúzsko: Paríž plánuje zachovať "predbežné opatrenia" päť rokov. Procedúry by však mali byť flexibilné, v závislosti od sektoru či regiónu. Reštrikcie sa týkajú len zamestnancov poberajúcich plat, nie študentov, výskumníkov, samozamestnávateľov, či poskytovateľov služieb.

Španielsko: Madrid bude uplatňovať obmedzenia minimálne počas dvoch rokov. Detaily reštrikcií ešte nie sú známe. Španielsko sa bude uchádzať o pracovné sily z nových členských krajín Európskej únie, ktorým Madrid 1. mája otvoril pracovný trh.

Portugalsko: Vo všeobecnosti bude nasledovať kroky Španielska. Portugalská vláda už určila ročný limit pre imigrantov -pracovníkov na 6500 pre občanov všetkých krajín.

Taliansko: Taliansko síce od 1. mája 2006 nezrušilo obmedzenia pre zamestnávanie občanov nových ôsmich krajín Európskej únie, zvýšilo však podstatne kvóty. Pre občanov ôsmich krajín vzrástli zo 79 500 na 170tisíc voľných pracovných miest.

Švédsko: Krajina neuplatňuje žiadne obmedzenia pre prisťahovalcov z EÚ-10. Švédska vláda očakávala, že z východnej Európy príde asi 10 000 ľudí hľadajúcich prácu (v rokoch 2002 a 2003 to bolo po 6000). Podľa terajších pravidiel stačí na udelenie pracovného povolenia niekoľko hodín platenej práce.

Česká republika a Slovensko: V oboch krajinách neplatia pre pracovníkov z EÚ-25 žiadne reštrikcie.

Poľsko: Varšava uplatňuje recipročné opatrenia, čo znamená, že v krajine môžu slobodne pracovať len občania Británie a Írska. Plánom je, aby občania EÚ-15 museli dostať pracovné povolenie (občania Dánska, Švédska a Holandska pomerne ľahko, občania Nemecka a Rakúska musia počítať s dodatočnými ťažkosťami).

Belgicko: ani po dvoj ročnej dobe prechodného obdobia neotvorilo svoj trh pre Slovákov

Grécko: Grécko od mája otvorilo svoj pracovný trh aj pre Slovákov. Prechodné obmedzenia zrušilo všetkým novým krajinám únie.

Luxembursko: Luxembursko je na tom podobne ako Belgicko. Slováci, však naďalej potrebujú na prácu v Luxembursku pracovné povolenie a povolenie na pobyt.

Spojené kráľovstvo: Británia neuplatní žiadne "prechodné opatrenia". Zároveň sa však pracujúci prisťahovalci musia zaregistrovať na Ministerstve vnútra na základe "Registračnej schémy pracovníkov" a dostanú registračný certifikát. Na občanov Cypru a Malty sa táto povinnosť nevzťahuje. Žiadne obmedzenia neplatia pre samozamestnávateľov, ani pre rodinných príslušníkov občanov EÚ-10, ktorí už majú povolenie pracovať v Británii. Prístup k sociálnym príspevkom v Británii je však pre EÚ-10 obmedzený, čo sa však pravdepodobne netýka tých, ktorí už tieto príspevky poberali

Írsko: Írsko otvorilo pracovný trh všetkým občanom EÚ-10 bez obmedzenia

Maďarsko: Budapešť uplatnila pracovné obmedzenia na recipročnom základe počas celého sedemročného obdobia. Netýka sa to ale občanov EÚ-10.

EURES

Európska služba zamestnanosti (European Employment Services): Databáza spoločenstva pre pracovníkov a zamestnávateľov. EURES funguje ako ústredňa práce spoločenstva, lebo poskytuje informácie a poradenstvo potenciálne mobilným zamestnancom o pracovných príležitostiach v rámci EÚ a pomáha zamestnávateľom prijímať pracovníkov z iných krajín. Jednou z podmienok vstupu SR do EÚ bolo aj vybudovanie siete EURES pre občanov SR.

ZÁVER

Na základe uvedených faktov možno dospieť k záveru, že problematika voľného pohybu osôb je pomerne rozsiahla. Európska únia požaduje od členských štátov, aby zavádzali opatrenia, ktoré umožnia voľný pohyb, ale zároveň im ponecháva možnosť, ako ochrániť domáci trh práce. Prvé významné opatrenia, ktoré pôsobia aj ako právne prekážky boli zavedené v dôsledku rozšírenia EÚ.

Predmetné dočasné opatrenia voľného pohybu osôb sa dotýkajú aj Slovenskej republiky. Slovenská diplomacia síce vyvíja určité aktivity v tejto oblasti, ale zatiaľ neúspešne. Občania Slovenskej republiky aj napriek opatreniam využívajú slobodu pohybu a pôsobia ako ekonomicky činné osoby najmä vo Veľkej Británii. Rok 2006 bol vyhlásený za Európsky rok mobility pracovníkov. Očakávajú sa dôležité rozhodnutia týkajúce sa prechodných opatrení pre voľný pohyb osôb v rozšírenej EÚ a pokračovanie Akčného plánu pre zručnosti a mobilitu. V roku 2006 sa spustí nový webový portál pre voľné pracovné miesta z celej Európy. A očakáva sa progres v návrhu Smernice na zlepšenie prenosnosti nárokov na dôchodok ako aj implementácia Európskej karty zdravotného poistenia.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. Horváth, Z.: Príručka Európskej únie. Bratislava: Zastúpenie Európskej komisie v SR, 2004. ISBN 80-89102-09-3
2. Barancová, H.: Slovenské a európske pracovné právo. Bratislava: Poradca Podnikateľa, 2004. ISBN 80-88931-32-0
3. Nováčková, D.: Základy európskeho práva a vnútorný trh Európskej únie. Bratislava: EUROUNION, 2004. ISBN 80-88984-58-0
4. Harding, C. a Sherlock A.: European community law. London: Longman, 1995. ISBN 0-852-08375-1
5. www.euroinfo.gov.sk

Kontakt: Mgr. Silvia Šimková
Katedra: Ekonomie a financií
Fakulta: Fakulta Managementu
Univerzita: Univerzita Komenského v Bratislave
Adresa: Odbojárov 10, P.O. Box 95, 820 05 Bratislava 25
Tel., e-mail: 02/50117418, silvia.simkova@fm.uniba.sk

Mgr. Silvia Šimková absolventka UKF v Nitre v odbore Európske štúdia – Francúzsky jazyk v roku 2005. Momentálne denná doktorandka na Fakulte Managementu UK v Bratislave, Katedra Ekonomie a Financií. Téma dizertačnej práce: Voľný pohyb osôb v Európskej únii.
E-mail: silvia.simkova@fm.uniba.sk

DÁVAME DO POZORNOSTI ZAUJÍMAVÉ WEB STRÁNKY

www.derivat.sk

Celý názov týchto zaujímavých stránok je: **BANKOVNÍCTVO A MEDZINÁRODNÉ FINANČNÉ TRHY - TEÓRIA A PRAX.**

Tieto stránky vydáva spoločnosť Derivát, s. r. o a sú venované otázkam teórie a praxe z oblasti bankovníctva, medzinárodných financií a finančných trhov vôbec.

Na uvedených stránkach nájdete:

1. Odborný mesačník pre teóriu a prax finančných trhov s názvom: **Finančné trhy**. Časopis je zameraný na nasledujúce oblasti:

- bankovníctvo,
- devízový trh,
- produkty finančného trhu,
- kolektívne investovanie,
- legislatíva,
- burzy.

Nájdete tu najnovšie číslo tohto časopisu, archív jednotlivých čísel a menný zoznam publikovaných príspevkov.

V najnovšom čísle časopisu nájdete nasledujúce témy:

- Poistenie zodpovednosti za škodu
- Retail deriváty
- Hedgeoví fondy
- Kvantitatívne ukazovatele podhodnotenia
- Emócie v investovaní
- Kalkulácia hodnoty akciového indexu
- Pokračovanie seriálu: Finančné trhy pre začiatočníkov

2. Študentskú sekciu pre študentov a diplomantov Katedry bankovníctva a medzinárodných financií. Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave.

3. Odkazy na iné web stránky, na ktorých nájdete základné informácie o:

- úrokových sadzbách,
- kolektívnom investovaní,
- bankách,
- legislatíve,
- menovom vývoji,
- dôchodkoch,
- vzdelávaní vo financiách,
- poistení,
- burzách.

4. Stránky taktiež poskytujú priestor pre diskusiu na rôzne otázky z oblasti finančných trhov.

Zdroj: www.derivat.sk

BRÁNY DO EURÓPY OTVORENÉ – PROJEKT VZDELÁVANIA PEDAGÓGOV

Centrum pre európsku politiku ukončilo v marci 2006 roka pilotný projekt Brány do Európy otvorené. Celý projekt začal už v marci 2005, pričom cieľovou skupinou boli práve pedagógovia bratislavských vysokých škôl. Po skončení je zjavné, že projekt naplnil svoj hlavný cieľ, a to zvýšiť úroveň kvalifikácie pedagógov vysokých škôl v problematike európskej integrácie.

V rámci projektu Brány do Európy otvorené bolo pripravených 9 trojdňových seminárov a Letná škola. Témy jednotlivých podujatí na seba logicky nadväzovali a dopĺňali sa.

Prvý seminár sa venoval histórii Európskej únie, témami ďalších stretnutí boli napríklad Inštitúcie EÚ, právo, legislatívny proces EÚ, aproximácia práva, ako aj aktuálna Zmluva o Ústave pre Európu.

Projektu sa zúčastnili viacerí pedagógovia bratislavských vysokých škôl, ukončili ho však len jedenásti. Certifikát o absolvovaní celého vzdelávacieho kurzu získali:

Ing. **Denisa Baráňová-Čiderová**, PhD. z Ekonomickej univerzity v Bratislave,
Mgr. **Kristína Bartová** z Univerzity Komenského v Bratislave,
Ing. **Tomáš Dudáš**, PhD. z Ekonomickej univerzity v Bratislave,
Mgr. **Michal Ďuriš** z Univerzity Komenského v Bratislave,
Ing. **Peter Fašung** z Ekonomickej univerzity v Bratislave,
Mgr. **Martina Hrvolová** z Ministerstva zahraničných vecí SR,
Ing. **Dana Palacková** z Ekonomickej univerzity v Bratislave,
Ing. **Erika Pastoráková**, PhD. z Ekonomickej univerzity v Bratislave,
Ing. **Adrián Pavlík** z Ekonomickej univerzity v Bratislave,
Ing. **Zuzana Silná** z Ekonomickej univerzity v Bratislave a
Ing. **Stanislava Veselovská** z Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Plánovanou súčasťou projektu bola už spomínaná júlová Letná škola, ktorá sa konala v Kremnici a trvala 5 dní. Program Letnej školy bol zameraný predovšetkým na regionálnu politiku EÚ, a tiež na otázky projektového managementu. Problémy regionálnej politiky boli rozdelené na dve časti: Predvstupová a povstupová pomoc EÚ poskytovaná Slovenskej republike. Otázky regionálnej politiky boli doplnené aj problematikou financovania projektov zo štrukturálnych fondov EÚ. Účastníci letnej školy mali tiež možnosť aplikovať získané teoretické znalosti pri príprave konkrétnych projektov.

Letná škola a aj projekt Brány do Európy otvorené boli financované z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu a Nadácie Konrada Adenauera. Zo slovenskej strany záštitu nad celým projektom vykonával Ing. Ján Figel', člen Európskej komisie a odborným garantom bol JUDr. Radoslav Prochádzka, zástupca SR pred súdmi Európskeho spoločenstva.

Pre úplnosť ešte dodáme, že Centrum pre európsku politiku je nezisková mimovládna organizácia, ktorá vznikla v roku 1997. Cieľom organizácie je poskytovať prehľad a informácie o ekonomických, politických a hodnotových prvkoch európskej integrácie a ich významnom vplyve na Slovensko. Hlavnými aktivitami centra sú prednášky, kolokviá, konferencie, workshopy a podpora informovanosti občanov prostredníctvom médií.

Kontakt: Ing. Jana Kušnírová
Národohospodárska fakulta,
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
Email: jkusnirova@atlas.sk

PRIEREZ DÔCHODKOVÝMI SYSTÉMAMI VO VYBRANÝCH KRAJINÁCH

PENSION SYSTEMS IN SELECTION COUNTRIES

Jarmila Vidová

Abstrakt

Povaha prvých systémov dôchodkového zabezpečenia v starobe, sa hlboko zmenila. Na jednej strane sa postupne zvyšuje hranica veku odchodu do dôchodku, na druhej strane stúpa priemerná dĺžka života. Demografický problém spôsobuje potrebu zmien v doterajších systémoch dôchodkového zabezpečenia ako skutočného garantovaného príjmu.

Abstract

Nature of first systems of pension insurance changed deeply. On one hand pension age is increasing and other hand also average age is increasing as well. Demography is issue of needs of change in pension insurance systems as real granted income.

Kľúčové slová

Demografia. Dôchodkové zabezpečenie. Poistenie

Keywords

Demography. Pension. Insurance

Úvod

V súčasnosti mnohé štáty stoja pred otázkou, ako v budúcnosti financovať povinné dôchodkové zabezpečenie alebo poistenie obyvateľstva. Nedostatok prostriedkov na dôchodky, spôsobuje vysoká nezamestnanosť, starnutie európskej populácie aj rastúci objem únikov pred odvodmi v dôsledku globalizácie, či vyššej mobility pracovnej sily. Niektoré krajiny majú okrem uvedených problémov, príliš štedré dôchodkové schémy a ich snahy o reformy sa sústreďujú len na posilnenie zásluhovosti v priebežnom pilieri a predĺženie produktívneho veku. Existujúce dôchodkové systémy, rozvinuté najmä po druhej svetovej vojne sú založené na modeloch typu "Pay-As-You-Go"¹. V súčasnosti sa dostávajú do finančných kríz a kladú stále vyššie nároky na daňových poplatníkov a stávajú sa čoraz väčšou záťažou pre rozpočet štátu.

V nasledujúcom texte pre porovnanie uvádzame profily dôchodkovými systémami na jednej strane v krajinách s podobnými východiskovými podmienkami pred rokom 1989 ako Slovenská republika, Českej republiky, Poľskej republiky, Maďarskej republiky, na strane druhej, profily dôchodkovými systémami s odlišnými systémami, Veľkej Británie, Rakúska a USA.

¹Pay-As-You-Go - Priebežné systémy financovania.

**CHARAKTERISTIKA DOCHODKOVÝCH SYSTÉMOV VO
VYBRANÝCH KRAJINÁCH****Dôchodkový systém v Českej republike**

V porovnaní so Slovenskou republikou v Českej republike v súčasnosti funguje starý, priebežný model dôchodkového zabezpečenia. Od roku 1994 ho dopĺňa možnosť doplnkového dôchodkového sporenia. Nepriaznivý demografický vývoj v Českej republike, núti vládu navrhnúť a zrealizovať reformu dôchodkového zabezpečenia, pretože ročné výdavky štátneho rozpočtu na dôchodky predstavujú takmer 210 mld. Kč, z toho takmer 151 mld. Kč predstavujú starobné dôchodky. V súvislosti s demografickým vývojom, nízkym prirodzeným prírastkom obyvateľstva, v súčasnosti je potrebné zvýšiť hranicu odchodu do starobného dôchodku, pretože úpravy nesystémového charakteru by nenapomohli vyriešiť nastolený problém. Existuje niekoľko variantov, ako by mal vyzerat' dôchodkový systém v nasledujúcich rokoch. Prvou možnosťou je zvýšenie veku odchodu do dôchodku na 65, 67 a 69 rokov, druhou valorizovanie dôchodkov tak, aby sa udržali na 42 % priemernej mzdy a nakoniec je navrhnutá aj zmena doterajšieho výpočtu, základnej výmery alebo vymeriavacieho základu na dôchodok.¹

Je len v rukách vlády ako sa popasuje s vyriešením načrtnutého problému.

Dôchodkový systém v Poľskej republike

Dôchodková reforma v Poľsku začala roku 1999. Jej nevyhnutnosť bola spôsobená najmä zhoršujúcim sa demografickým vývojom z hľadiska dôchodkového systému. Tento mal za následok zvýšenie odvodového zaťaženia z 25 % roku 1981, na 38 % rokoch 1987 – 1989.²

V súčasnosti je dôchodkový systém založený na troch pilieroch.³

Jedným z charakteristických znakov dôchodkovej reformy je zachovanie priebežného systému financovania dôchodkov (I. pilier) a zavedenie systému NDC v priebežne financovanom pilieri. Jeho nevyhnutným predpokladom je zavedenie individuálnych účtov poistencov v I. pilieri, na ktorých je evidované zaplatené poistné do I. piliera. Toto virtuálne poistné na individuálnych účtoch v I. pilieri je pravidelne štvrtťorčne indexované na základe pravidiel, podľa ktorých sa zvyšujú už priznané a vyplácané dôchodky poskytované z priebežného systému, to znamená podľa rastu spotrebiteľských cien a 25 % rastu priemernej mzdy.

¹ Posledný model sa zameriava na kombináciu predchádzajúcich faktorov. Všetky prepočty vychádzajú z terajších odvodov, ktoré predstavujú 28 percent z hrubej mzdy. Analýza nezohľadňuje dôchodky ozbrojených zložiek.

² Odvodové zaťaženia v období pred spustením reformy dosiahlo už úroveň 45 %.

³ I. pilier – povinný, priebežne financovaný, založený na princípe NDC (National Defined Contribution – systém virtuálnych definovaných príspevkov),
II. pilier – povinný kapitalizačný, založený na princípe definovaných príspevkov,
III. pilier – doplnkový dobrovoľný kapitalizačný, založený na princípe definovaných príspevkov.

NDC systém má rovnaké charakteristické znaky ako kapitalizačný systém definovaných príspevkov okrem toho, že dôchodkové dávky sú financované z príspevkov ekonomicky aktívnych osôb, t.j. priebežne. Ročný starobný dôchodok poskytovaný z reformovaného priebežného systému sa vypočíta tak, že virtuálne poistné evidované na individuálnom účte sa vydolí strednou dĺžkou života osoby vo veku odchodu do dôchodku. To znamená, že dôchodok je absolútne odvodený od výšky poistného a demografického vývoja rovnako ako v kapitalizačnom systéme, ak je založený na princípe definovaných príspevkov. V I. pilieri je dôchodkový vek stanovený na 65 rokov pre mužov a 60 rokov pre ženy. V rámci priebežného systému bol zriadený Demografický rezervný fond, ktorý sa tvorí z príspevkov vo výške 1 % z celkovej príspevkovej sadzby 19,52 % na starobné dôchodky, z ktorej sa do II. kapitalizačného piliera platí 7,3 %.

Reforma sa uskutočnila aj v oblasti presunu zodpovednosti platenia poistného zo zamestnávateľa na zamestnanca tak, aby zamestnanec aj zamestnávateľ platili polovicu z odvodov na dôchodkové poistenie. Na tento účel bol prijatý zákon, podľa ktorého boli zamestnávateľia povinní zvýšiť hrubé mzdy zamestnancov presne o sumu, o ktorú sa zvýšilo poistné zamestnanca a znížilo poistné zamestnávateľa. Výber poistného na dôchodkové, nemocenské a úrazové poistenie, ako aj výber poistného na zdravotné poistenie a poistenie v nezamestnanosti, realizuje verejnoprávna inštitúcia fungujúca podobne ako Sociálna poisťovňa v SR. Táto inštitúcia vedie centrálny register poistencov, pričom robí aj výber poistného odvádzaného do II. piliera, ktoré odvádza otvoreným dôchodkovým fondom (7,3 %) a tie ich investujú na finančnom a kapitálovom trhu. Finančné prostriedky na individuálnych účtoch sú predmetom dedičstva.

Dôchodkový systém v Maďarskej republike

Maďarsko odštartovalo svoju penzijnú reformu 1. januára 1998 a zvolilo si cestu troch pilierov. Do prvého piliera, ktorý si zachoval podobu priebežného systému, smeruje celkovo asi 80 % všetkých príspevkov. Vek odchodu do dôchodku bol stanovený rovnako pre mužov i ženy na 62 rokov a každý účastník musí odpracovať najmenej 25 rokov, aby dostal aspoň minimálnu penziu. Doteraz sa za každý odpracovaný rok priznáva пенzia vo výške 1,65 % príjmu. Podľa nového systému to bude len 1,22 %, teda tri štvrtiny pôvodnej hodnoty. Zvyšných 25 % by mali nahradiť príspevky akumulované v druhom pilieri.

Druhý pilier je založený na povinných príspevkoch do penzijných fondov spravovaných súkromnými spoločnosťami. Tento pilier absorbuje asi 20 % všetkých príspevkov, pričom všetky pochádzajú od zamestnancov. Počas štartovacieho obdobia, 15 mesiacov, si mohli zamestnanci rozmyslieť, či zostanú v starom systéme, alebo pôjdu do nového. Pracovníkom, ktorí sa rozhodli pre nový systém, sa začalo odvádzať 6 % ich hrubého príjmu do povinných penzijných fondov. Všetci noví zamestnanci boli automaticky priradení do nového systému. Maďarský zákon umožnil, aby sa členovia súkromných penzijných fondov vrátili do štátneho priebežného systému. Túto možnosť využilo v roku 2001 asi 93 členov a väčšinou išlo o vekovú skupinu 40 - 49 rokov. Po roku 2002 už takáto zmena nie je možná. Okrem prvého a druhého piliera existuje aj tretí – nepovinný pilier, založený na príspevkoch do dobrovoľných penzijných fondov. Regulačným orgánom pre povinné i dobrovoľné penzijné fondy je Maďarský úrad pre dozor nad finančným trhom.

Dôchodkový systém v Rakúsku

Dôchodkový systém v Rakúsku je druhým najdrahším v Európskej únii.¹ Výdavky na dôchodkové dávky tvoria v Rakúsku 11,1 % HDP. Zmeny, ktoré vstupujú do platnosti od začiatku roka 2006, majú aspoň čiastočne zmierniť dosah na štátnu pokladnicu. Opatrenia, ktoré sa v Rakúsku volajú „harmonizáciou penzií“, postupne zjednocujú dôchodkové poistenie zamestnancov, úradníkov, roľníkov a samostatne zárobkovo činných osôb. Celková výška odvodov je 22,8 % z vymeriavacieho základu (časť však dorovnáva štát). Predlžuje sa vek odchodu do starobného dôchodku na 65 rokov (pre ženy platí prechodné obdobie). Dávky tak môžu tvoriť až 80 % doterajšej mzdy. Zmeny sa však týkajú ľudí mladších ako 50 rokov, a nie 55 ako to pôvodne navrhovala vláda.

V I. priebežnom dôchodkovom pilieri je poistených 91 % obyvateľstva. Asi 3,2 milióna obyvateľov prispieva na dôchodkové poistenie a 2 milióny dôchodcov dostáva dávky. Do druhého piliera zatiaľ prispieva len približne 300 tisíc zamestnancov a vláda sa snaží posilniť ho. Tretí pilier, pilier súkromného poistenia, zaznamenal nárast záujmu po daňovej reforme v roku 2000, v rámci ktorej sa zaviedli daňové kredity pre prispievateľov na individuálne dôchodkové plány. Dávky vyplácané v rámci takéhoto poistenia sú oslobodené od dane. Od roku 2005 majú obyvatelia Rakúska prehľad o zaplatených príspevkoch prostredníctvom svojho dôchodkového účtu. Nárok na plný dôchodok im vzniká po dopracovaní 45 rokov.

Skrátenie penzie o 4,2 % ročne sa týka odchodu do dôchodku v 62 rokoch veku a naopak, pri pokračovaní v práci nad 65 rokov sa získava príplatok. Podľa názoru odborníkov bola reforma potrebná, avšak je príliš komplikovaná a neprehľadná, pretože zachováva množstvo výnimiek.²

Dôchodkový systém vo Veľkej Británii

Filozofia dôchodkového systému vo Veľkej Británii je odlišná od dôchodkového systému na Slovensku. Obyvatelia Veľkej Británie sú do penzijného zabezpečenia zapojení len v malom počte. Do vytvárania vlastných dodatočných úspor vôbec nie je zapojených 12 miliónov obyvateľov. Doteraz fungovala osvedčená filozofia, keď stredne situovaní občania Veľkej Británie vo svojom aktívnom veku, v čase dobrých zárobkov, sporili prostriedky, aby si za ne kúpili nehnuteľnosť. V dôchodkovom veku ju so ziskom predali a to im zabezpečilo dostatočný objem prostriedkov na pokojnú starobu. Zvyšovaním priemernej dĺžky života už prostriedky, ktoré dôchodcovia získavajú predajom nehnuteľností nestačia na pokrytie životných nákladov.

Navyše zamestnávateľia pokračujú v znižovaní príspevkov na dôchodok svojim zamestnancom. Fondy britského dôchodkového systému tak budú musieť čeliť ďalšiemu zvyšovaniu schodkov kvôli nedostatočným úsporám a navyše stále sa predlžujúcemu priemernému veku britského obyvateľstva.

¹ Pred ním je Taliansko.

² Napríklad niektoré výhody spolkových úradníkov zostávajú zachované aj v novom systéme.

Analytici uvádzajú, že Veľká Británia musí do dôchodkových fondov každoročne nájsť asi 57 miliárd libier, aby sa krajina dostala na európsku úroveň 11 % hrubého domáceho produktu,¹ z čoho vyvstávajú nové problémy a dôchodkový systém Veľkej Británie si vyžaduje radikálnu reformu.

Dôchodkový systém v USA

Na základe súčasného priebežného systému dôchodkového a sociálneho zabezpečenia platia zamestnanci v USA do sociálneho systému 6,2 % mesačného platu a po odchode do dôchodku dostávajú

z týchto peňazí týždenné príspevky. Podobne ako v Európe a Austrálii, aj v USA však obyvateľstvo stárne.

Súčasný priebežný systém je vhodný iba pre tých, ktorí už sú na dôchodku, prípadne naň čoskoro pôjdu. Viacerí ekonómovia očakávajú, že v roku 2018 bude objem vyplácaných dôchodkov v rámci priebežného systému vyšší než vklady doň, a v roku 2042 sa systém úplne zrúti. Z tohto dôvodu už aj americká vláda vyzvala občanov (najmä mladých), aby sa zamerali na súkromné formy sporenia na dôchodok. Na druhej strane kritický stav v Spojených štátoch v porovnaní so stavom dôchodkových systémov v niektorých iných krajinách EÚ, nie je až taký alarmujúci. A to najmä z dôvodu že „demografická bomba“ v USA tiká omnoho pomalšie ako v Európe.² OECD predpokladá, že do roku 2050 sa pomer ľudí nad 65 rokov oproti vekovej skupine od 20 do 64 rokov zvýši v USA na 38 %, čo znamená, menej než štyria dôchodcovia na 10 zamestnaných. Podobná situácia sa odhaduje aj na úrovni výdavkov na dôchodky. Tie by v hlavných európskych ekonomikách mali do roku 2050 vzrásť na 14 % národného dôchodku, zatiaľ čo v prípade USA len na 6,2 %.

Záver

Problematika dôchodkového zabezpečenia v každej krajine je veľmi rozsiahla a zložitá. V uvedenom texte sme sa snažili priblížiť základné črty dôchodkových systémov v krajinách susediacich so Slovenskou republikou a tiež v krajinách fungujúcich na odlišných spôsoboch financovania dôchodkov.

Použitá literatúra

1. Ministerstvo práce a sociálnych vecí Česká republika (2006)
2. Ministerstvo sociálnych vecí Maďarská republika (2006)
3. Ministerstvo práce a sociálnych vecí SR (2006)
4. Diamond, Peter (2002): Social Security Reform: The Lindahl Lectures, Oxford University Press, Oxford

¹ Správa nezávislej komisie uvádza, že dvanástim miliónom Britov štát zaručuje dôchodok len vo výške 37 % ich mzdy. Ak sa v dôchodkovom systéme krajiny nič nestane, hrozí, že sa zabezpečenie Britov v starobe zo strany štátu do 30 rokov zhorší asi o jednu tretinu.

² Správa OECD 2002

Ing. Jarmila Vidová, PhD., pracuje na Katedre hospodárskej politiky Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave ako odborná asistentka. V pedagogickom procese ako aj vo vedeckovýskumnej oblasti sa zaoberá problematikou investícií, zahraničných investícií. Vyučuje predmet Investičná a vedeckotechnická teória a politika.

Kontakt:

Ing. Jarmila Vidová,
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita
Dolnozemska cesta č. 1,
851 04 Bratislava
e-mail: vidova@dec.euba.sk, j.vido@chello.sk

AKADEMICKÝ SLOVNÍK

Publikačná činnosť – 2. časť

- **práca:** seminárna, ročníková, práca SOČ, ŠVČ, ŠVOČ, ŠVA, bakalárska, diplomová, rigorózna, dizertačná, habilitačná. Tieto práce majú pridelené ISBN len ak vyšli knižne.
- **Seminárna práca:** má písomný charakter. Študent ňou prezentuje výsledky teoretického a praktického skúmania zvoleného problému na vyučovaní. Môže mať charakter praktickej úlohy, projektu, merania, programu, prieskumu, experimentu, výpočtov, výkladového textu, informačného prehľadu, vysvetlenia ekonomického problému a i. Prezentácia týchto prác prebieha počas výučby a zväčša je podmienkou na získanie zápočtu, resp. skúšky.
- **Ročníková práca:** preverujú sa ňou odborné schopnosti a vedomosti študenta a jeho schopnosť interpretovať odborné problémy v širších časových a predmetových súvislostiach. Očakáva sa vlastná interpretácia zistených faktorov.
- **Stredoškolská odborná činnosť (SOČ), študentská vedecká činnosť (ŠVČ), študentská vedecká odborná činnosť (ŠVOČ), študentská vedecká aktivita (ŠVA):** v týchto prácach skúma študent alebo skupina študentov zvolenú tému zo svojho predmetu alebo študijného odboru, a to nad rámec svojich povinností. Cieľom je definovať problém, vysvetliť určitý teoretický alebo praktický postup riešenia a prezentovať vlastný názor na skúmanú problematiku.
- **Bakalárska práca:** je záverečnou prácou bakalárskeho študijného programu. Jej obhajoba pred komisiou je súčasťou štátnej skúšky. Overuje sa ňou zvládnutie základov teórie a odbornej terminológie, základných štandardných vedeckých metód a úroveň vedomostí, znalostí a zručností, ktoré študent získal počas štúdia. Absolventi 1. stupňa vysokoškolského štúdia získavajú titul Bakalár - Bc..
- **Diplomová práca:** je záverečnou prácou 2. stupňa vysokoškolského štúdia. Jej obhajoba je súčasťou štátnej záverečnej skúšky. Má charakter kvalifikačnej práce. Preukazuje sa ňou schopnosť samostatnej odbornej práce z obsahového a formálneho hľadiska.

- **Rigorózna práca:** Absolventi študijných programov, ktorí získali titul Mgr., môžu vykonať rigoróznú skúšku, ktorej súčasťou je obhajoba rigorózneho práce. Úspešným absolventom udeľujú vysoké školy akademický titul – doktor (napr. RNDr., PhDr., JUDr. – pred menom). Autor v práci preukazuje schopnosť spracovať zvolený odborný problém s prihliadnutím na medziodborové súvislosti.
- **Dizertačná práca:** je záverečnou prácou postgraduálneho vysokoškolského študijného programu tretieho stupňa. Autor preukazuje schopnosť spracovať zvolený odborný problém s medziodborovým prístupom a vypracovaním záverov. Predpokladá sa vedecké úroveň práce. Úspešný absolvent získava titul PhD. – doktor filozofie.
- **Habilitačná práca:** predkladá sa ako súčasť habilitačného konania na získanie titulu docent. Autor v práci na základe vlastného doterajšieho výskumu s využitím vedeckého odborného potenciálu prináša zásadné poznatky alebo teoretické východiská. Môže mať podobu monografie, monotematickej práce alebo súboru publikovaných vedeckých prác.
- **publikácia** – zverejnený dokument, rozširovaný vo väčšom počte identických exemplárov
- **ročenka** - periodická publikácia vychádzajúca v ročných intervaloch, resp. periodická publikácia vychádzajúca spravidla raz za rok a obsahujúca prehľadné informácie o určitej oblasti, časovo viazané na príslušný rok
- **sekundárny dokument** – dokument, ktorý obsahuje predovšetkým informácie o primárnych dokumentoch, príp. sprostredkúva prístup k informáciám, ktoré sú v nich obsiahnuté
- **separát** – publikácia, ktorá obsahuje text jedného, autorsky samostatného útvaru (článku, štúdie, kapitoly) pôvodne publikovaného ako súčasť väčšieho celku (časopisu, zborníka, encyklopédie a pod.)
- **seriál** - súbor relatívne samostatných prác, ktoré sú navzájom (často len veľmi voľne) spojené určitým jednotiacim prvkom a ktoré sa zverejňujú na pokračovanie. Seriály spadajú do systému ISSN
- **seriálová publikácia** - súhrnné označenie pre všetky publikácie, ktoré sa vydávajú po častiach a priebežne, bez vopred stanoveného termínu ukončenia ich vychádzania. Číslo ISBN dostávajú ročenky alebo publikácie vychádzajúce menej často, a to pravidelne alebo nepravidelne
- **skriptá** – učebné texty, zvyčajne vysokoškolské, ktoré majú dočasný charakter. Dostávajú ISBN; spôsob rozmnoženia nemá vplyv na pridelenie čísla ISBN. Sú súborom prednášok, alebo iných študijných materiálov pre potreby vzdelávania na vysokej škole a hospodárskej praxe, v písomnej podobe poskytujúce základy poznatkov daného predmetu. (Dočasné vysokoškolské učebnice). Sú výsledkom tvorivej činnosti, ale využívajú predovšetkým poznatky iných autorov a slúžia pre sprostredkovanie poznatkov danej disciplíny.
- **štúdia – odborná** - Je teoreticky menej náročný vedecký žáner (...práce publikované v odborných časopisoch, ktoré nemajú vedecko-objaviteľský charakter, ale ich spracovanie si vyžaduje vysokú odbornú kvalifikáciu autora – odborné články, príručky, kritické práce a rozbor, slovníkové, rešeršné a encyklopedické práce, mapy atlasy a pod....), v ktorom sa kladie dôraz na aplikovanie teoretických poznatkov v praxi, s voľnejším používaním odbornej terminológie, prístupný širšiemu okruhu čitateľov. Ide o oponovanú odbornú prácu.
- **terciárny dokument** – dokument, ktorý obsahuje predovšetkým informácie o existencii sekundárnych dokumentov, príp. sprostredkúva prístup k informáciám v nich obsiahnutých

- **učebnica** - Je vedecké dielo, ktoré slúži na získanie poznatkov z príslušného predmetu (akademickej disciplíny). V tomto diele sú prezentované výsledky ako vlastného výskumu, tak aj systematicky a výkladovo usporiadaný prehľad poznatkov iných odborníkov z danej vednej disciplíny alebo zo spoločenskej praxe. Učebnica musí jasne definovať obsah a metódy príslušnej disciplíny a poskytovať ucelený obraz súčasných poznatkov a názorov v danej oblasti.
- **unikátny projekt, dielo** - Je výsledkom tvorivej činnosti, ktorý svojou úžitkovou hodnotou vysoko prevyšuje štandard daného odboru – riešenie vedúce k dosiahnutiu diela a predstavuje pritom významný príspevok v oblasti aplikácie moderných návrhových postupov alebo aplikácie nových technológií (technologických postupov). Takéto dielo by malo mať prevahu „prelomového“ výsledku v danom odbore.
- **vedecká štúdia** - vedecký žáner, v ktorom sa na menšej ploche ako v monografii podobným spôsobom riešia podobné problémy ako v monografii; vedecký článok väčšieho rozsahu zverejňujúci originálne (pôvodné) výsledky riešenia určitého problému, vlastnej práce autora alebo autorského kolektívu. Ide o oponovanú prácu.
- **vedecká monografia** – za vedeckú monografiu sa pokladajú pôvodné monotematické vedecké práce v rozsahu najmenej 3 autorské hárky (t.j. 3 x 20 strán x 1 800 znakov). Vyznačuje sa predovšetkým tým, že je pred publikovaním posudzovaná (recenzovaná, lektorovaná) uznávanými odborníkmi v príslušnom alebo príbuznom odbore, ktorých mená sú uvedené v publikácii.
- **výskumná správa** – vedeckovýskumná práca - dokument súvisiaci s prípravou alebo realizáciou a hodnotením určitého vedeckého výskumu. Číslo ISBN dostávajú len knižne publikované výskumné správy
- **zborník** – súhrnné označenie pre knižnú publikáciu, ktorá pod spoločným názvom prináša súbor samostatných, vzájomne príbuzných textov. Najčastejšie ide o kontinuálne zborníky vedeckých prác (vydávané nepravidelne univerzitami a vedeckovýskumnými inštitúciami) a jednorazové tematické zborníky (napr. konferenčné). Kvalitný zborník má vždy recenzentov.
- **zborník abstraktov** – druh konferenčného materiálu, ktorý sprostredkúva skrátené znenia (abstrakty) príspevkov účastníkov konferencie. Zvyčajne sa publikujú pred konferenciou s cieľom oboznámiť vopred účastníkov konferencie s obsahom jednotlivých príspevkov.
- **zborník príspevkov z konferencie (konferenčný zborník)** – zborník referátov a príspevkov na spoločnú tému prednesených na sympóziu, konferencii, workshope a pod.)
- **zborník vedeckých prác** – súbor samostatných, predtým nepublikovaných vedeckých textov rozličných autorov, vychádzajúci pod spoločným názvom formou jednorazovej ukončenej knižnej publikácie alebo v podobe jednotlivých zväzkov
- **zmiešané médiá** – knihy vydané s ďalšími nosičmi informácií, napr. s gramofónovými platňami, magnetofónovými kazetami, mikrofíšmi, pohľadnicami, reprodukciami, plagátmi, mapami, kompaktnými platňami CD-ROM a pod. V tomto prípade za základný dokument považujeme knihu, ktorá dostáva číslo ISBN. ako jednotka štatistiky knižnej produkcie).

zdroj:

Meško, D., Katuščák, D., Findra, J. a kol.: Akademická príručka. 2., upravené a doplnené vydanie. Martin: Osveta 2005. ISBN 80-8063-200-6.

Internetové stránky: www.snk.sk/isbn; www.euba.sk

ZNALOSTI AKO JEDEN ZO ZDROJOV KONKURENČNEJ VÝHODY

KNOWLEDGE AS ONE OF THE SOURCES FOR COMPETITIVE ADVANTAGE

Ľuboš Mišún –Juraj Mišún

Abstrakt

Potenciálne zdroje konkurenčnej výhody sú v podstate všade. Každé oddelenie, zariadenie, pobočka alebo iná organizačná jednotka má svoju funkčnú úlohu, ktorú treba definovať a pochopiť. Zdrojom konkurenčnej výhody je množstvo samostatných činností, ktoré podnik vykonáva, keď navrhuje, vyrába, uvádza na trh, dodáva a podporuje svoj výrobok.

K tomu, aby sa znalosti vo firme premietli do finančných ukazovateľov, nestačí iba získavať a rozširovať počty kvalifikovaných talentov. Know-how v podobe teoretických a praktických poznatkov treba udržať dlhodobo a sprístupniť ho všetkým zamestnancom, ktorí to pri práci potrebujú. Niektoré firmy už dnes nevlastnia nehnuteľnosti ani výrobné linky a zdrojom ich konkurenčnej výhody sa stali znalosti. Vo väčších firmách je preto potrebné využiť všetky dostupné toky informácií.

Abstract

Potential source of competitive advantage can be found everywhere. Each company division, subdivision or different company level has its own functional role which has to be defined and understood. Source of the competitive advantage is basically a number of activities during design, production, delivery and support process of the company product. To transform the company know-how and knowledge into financial indicators it is not enough just to hire and expand the number of qualified employees. Know-how in the form of theoretical and practical information's has to be available in a long term for all of the employees if required to fulfill their work. Some of the current companies do not own any real estates or production lines and the source of the competitive advantage is only the company know-how and knowledge. Therefore it is required especially in case of large companies to track all available information's and knowledge.

Kľúčové slová: Konkurenčná výhoda. Manažment znalostí. Znalostní praktici. Konkurencieschopnosť.

Key words: Competitive advantage. Knowledge management. Practical knowledge. Competitiveness.

Úvod

Vzostupom konkurenčného tlaku hľadajú spoločnosti možnosti expanzie a bráneniu sa súperom. Preto často začínajú spolupracovať, respektíve úplne prevzmú inú spoločnosť, alebo jednoducho investujú na novom trhu, aby boli bližšie k svojim odberateľom. Prioritami rastu sa stali vzdelávanie, zamestnanosť, informatizácia, veda a výskum a tiež podnikateľské prostredie. V poslednom období je zvýšená pozornosť venovaná predovšetkým získavaniu poznatkov ako jednému zo zdrojov konkurenčnej výhody.

S nepretržitým a stále sa zrýchľujúcim procesom globalizácie svetových trhov, ktorého konečným dôsledkom je vstup stále viac podnikateľských subjektov do konkurenčných vzťahov, súvisí rovnako postupná zmena a posun vo vnímaní konkurencie a zdrojov konkurenčnej výhody.

1. Základné zdroje konkurenčnej výhody

Za priekopníka myšlienky konkurenčnej výhody je podľa väčšiny odborníkov považovaný I. Ansoff, ktorý argumentoval, že „úspešná stratégia vyplýva z hľadania jedinečných príležitostí, ktoré by firme poskytli silnú konkurenčnú výhodu“ (I. Ansoff, 1965, s. 98-99).

Významným odborníkom v teórii konkurenčnej výhody je tiež M. E. Porter, ktorý vysvetlil rámcovú osnovu pre analýzu výrobných odvetví a konkurentov a zároveň objasnil tri „generické stratégie“ na dosiahnutie konkurenčnej výhody:

- vedúce postavenie v nízkych nákladoch,
- diferenciáciu a
- sústredenie pozornosti. (E. Porter, 1994, s. 35)

Autor v knihe Konkurenčná výhoda (E. Porter, 1985, s. 16) tvrdí, že „konkurenčná výhoda nie je v podstate nič nového. Navyiac o nej pojednáva veľa kníh či už priamo alebo nepriamo, ktoré sú venované podnikaniu.“ Podľa autora „v konkurenčnej výhode podniku hrá dôležitú úlohu celý rad činností (marketing, výroba, riadenie a kontrola, financie a pod.), a preto ju nemôžeme skutočne pochopiť, ak nespojíme všetky činnosti do jedného pohľadu na podnik ako celok.“ Pritom potenciálne zdroje konkurenčnej výhody sú v podstate všade. Každé oddelenie, zariadenie, pobočka alebo iná organizačná jednotka má svoju funkčnú úlohu, ktorú treba definovať a pochopiť.

Avšak podľa Michaela E. Portera (Konkurenčná výhoda, 1985, s.55) „konkurenčnú výhodu nemôžeme pochopiť a poznať, ak sa dívame na podnik ako na celok. Jej zdrojom je množstvo samostatných činností, ktoré podnik vykonáva, keď navrhuje, vyrába, uvádza na trh, dodáva a podporuje svoj výrobok.“

Podľa D. Lesákovej „konkurenčná výhoda predstavuje jedinečnú pozíciu, ktorú firma získa v porovnaní s konkurentmi, prostredníctvom svojho spôsobu využívania výnimočných kompetencií a / alebo rozhodnutí o výrobkoch a trhoch.“ (D. Lesáková, 2004, s. 8 - 9) Podľa autorky konkurenčná výhoda vyplýva:

- z výberu trhov, na ktorých firma bude pôsobiť,
- z výnimočných kompetencií firmy a
- zo spôsobu využitia zdrojov, čo podniku môže poskytnúť náskok pred konkurentmi.

Z pohľadu D. Lesákovej „konkurenčná výhoda je chápaná ako výnimočné zdroje, alebo výnimočný spôsob využívania zdrojov, alebo špecifické aktivity, ktoré podniku poskytujú výhodu oproti konkurentom. V skutočnosti je prepojenie medzi marketingovou stratégiou a konkurenčnou výhodou také silné a také bezprostredné, že stratégia je často definovaná ako hľadanie konkurenčnej výhody“. (D. Lesáková, 2004, s. 22)

Znalosti ako výhoda

V súčasnosti sa marketingoví profesionáli sústreďujú na dve hlavné cesty budovania konkurenčnej výhody:

- zdokonalenie kvality produkcie a
- budovanie dlhodobých vzťahov so zákazníkmi.

D. Lesáková uvádza, že „konkurenčná výhoda vyrastá z dvoch základných zdrojov:

- z lepšieho uspokojovania zákazníkov a
- z preľstenia (prekonania) konkurentov (D. Lesáková, 2004, s. 23)

Vo všetkých oblastiach zároveň prudko rastie pozornosť venovaná manažmentu znalostí, ktorý má viacero podôb a často je označovaný ako manažment poznatkov.

2. Manažment znalostí

Odborníci z viacerých odborov čoraz viac presadzujú názor, že v manažmente poznatkov sú najdôležitejší ľudia a technické vybavenie je druhoradé. Dokonca zachádzajú tak ďaleko keď o znalostiach tvrdia, že tieto znamenajú moc a zisk.

Už v polovici minulého storočia sa v odborných kruhoch predpovedalo, že vysoko kvalifikovaní ľudia budú v podnikaní mimoriadne žiadaní a zároveň čoraz vzácnejší. Koncom 80. rokov sa „vzdelávanie stalo kľúčovým ekonomickým zdrojom a dominantným, dokonca jediným zdrojom konkurenčných výhod“ (P. Drucker). Postupne vyrástla nová generácia ľudí, ktorá dostala priliehavé pomenovanie knowledge workers, čiže znalostní praktici. Na jednej strane dlhodobá prax vo firmách ukázala potrebu vysoko kvalifikovaných ľudí, a popritom sa došlo k novým poznatkom.

Ako sa ukázalo, k tomu, aby sa znalosti vo firme premietli do finančných ukazovateľov, nestačí iba získavať a rozširovať počty kvalifikovaných talentov. Know-how v podobe teoretických a praktických poznatkov treba udržať dlhodobo a sprístupniť ho všetkým zamestnancom, ktorí to pri práci potrebujú. Tým by firma nemusela mrhať zdrojmi, v prípade opätovného hľadania riešenia už zvládnutého problému.

Ako väčšina vedných disciplín aj manažment znalostí môže mať viacero podôb. V dôsledku toho je ťažko jednoznačne definovateľný. V najjednoduchšom variante ide napríklad o zoznam zákazníckych kontaktov prístupný cez vnútrofirminú počítačovú sieť. Zvyčajne tento pojem označuje zhromažďovanie, uskladňovanie a sprístupnenie sofistikovaných, ťažko získaných a bežne nedostupných poznatkov, ktoré pomáhajú podniku fungovať efektívnejšie.

Ide napríklad o informácie:

- určitom geografickom trhu,
- výrobnom postupe,
- vedomosti získané pri projektoch a osobitne cenné sú
- skúsenosti z praxe.

Práve vďaka praktickým skúsenostiam sa informácie, ktoré často pripomínajú technické manuály, menia na užitočné know-how.

Donedávna bol najdôležitejším aktívom podnikov hmotný majetok, v súčasnosti sa situácia zmenila. Niektoré firmy už dnes nevlastnia nehnuteľnosti ani výrobné linky a zdrojom ich konkurenčnej výhody sa stali znalosti.

Manažéri si uvedomujú, akú hodnotu môže mať celofiremné zdieľanie informácií o:

- zákazníkoch,
- konkurentoch,
- produktoch,
- výrobných postupoch,
- prieskumoch trhu.

No získať zo znalostí roztrúsených po podniku konkurenčnú výhodu nie je jednoduché. Zvlášť ak sa jedná o firmu s desiatkami či stovkami zamestnancov, ktorí sú umiestnení v rôznych lokalitách. V takom prípade to môže byť pre firmu problematické. Vo väčších firmách je preto potrebné využiť všetky dostupné toky informácií.

Vo všeobecnosti možno rozlišovať šírenie informácií na

- formálne prostredníctvom informačných technológií, hlavne databáz a počítačových sietí,
- neformálne šírenie informácií napríklad v bufetoch, pri obedňajších prestávkach v jedálňach, na športových podujatiach firiem, ale aj pri náhodných stretnutiach vo výťahu či na chodbe, počas prestávok na kávu, či pri cigarete.

Práve prvej skupine informácií prostredníctvom informačných technológií je venovaná v poslednom období veľká pozornosť. Ako však ukázala prax a viaceré výskumy, nie vždy výdavky na informatizáciu prinášajú požadovaný efekt.

Ako dôkaz môžu poslúžiť výsledky auditu informačných systémov verejnej správy, ktoré ukázali, že počítače vo verejnej správe stále často fungujú ako písacie stroje a pracovníci nevedia drahú techniku efektívne využiť.

Z výsledkov auditu informačných systémov verejnej správy vyplýva, že najčastejšími nedostatkami informatizácie sú:

- nedostatočná prepojenosť,
- manuálne a duplicitné zadávanie údajov do informačných systémov,
- nízky počet e-služieb a
- neistá bezpečnosť dát uložených v systémoch.

Okrem týchto poznatkov treba poznamenať, že úspešnosť veľkých firiem je závislá na získavaní komplexných znalostí, a to ako formálnych, tak aj neformálnych. Jednotlivec totiž dokáže svoje poznatky využiť oveľa jednoduchšie, pretože ich má vždy k dispozícii, ale vo veľkých firmách to je priam nemožné.

Ako príklad možno uviesť viaceré podniky, ktoré síce investovali do zhromažďovania a sprístupnenia užitočných informácií, avšak podľa medzinárodných prieskumov z potenciálu manažmentu znalostí nevyťažili maximum. Častý dôvod býva priveľká orientácia na technické vybavenie. No niektoré organizácie pri zabezpečovaní technologického zázemia pozabudnú na zamestnancov. Pritom práve tí sú nositeľmi myšlienok, skúseností a poznatkov a od nich závisí úspech zhromažďovania a šírenia informácií najviac. Úlohou manažérov je motivovať špičkových odborníkov, aby sa o poznatky podelili a sprístupnili ich v rámci celého podniku. Len tak sa firma môže vyhnúť stálemu opakovaniu omylov, ktoré už niekto nielen urobil, ale aj vyriešil.

Prieskumy a názory odborníkov v poslednom období v oblasti manažmentu ukázali, že práve ľudia majú na úspechu manažmentu znalostí až 70-percentný podiel. Správne nastaveniu procesov zodpovedá 20 % a iba 10 % tvorí použité technologické zázemie. Čím väčšia organizácia, tým náročnejšie, no aj dôležitejšie je presvedčiť ľudí, aby spolupracovali. V nadnárodných firmách sa pracovníci väčšinou nepoznajú a ich ochota vyhovieť požiadavke neznámeho kolegu môže byť bez vhodnej motivácie nízka.

Použitá literatúra:

1. ANSOFF, H. I.: Corporate Strategy. Checklist for Competitive and Competence Profiles. New York: McGraw-Hill, 1965. s.98 – 99. ISBN neuvedené
2. JESNÝ, M. – VALÁŠEK, M.: V manažmente poznatkov sú najdôležitejší ľudia technické vybavenie je vedľajšie, in: Trend, 16.7.2006 str. 36 – 37, ISSN 1335-0684 27
3. LESÁKOVÁ, D.: Strategický marketingový manažment. 1.vyd. Hronský Beňadik : NETRI, 2004. 264 s. ISBN 80-968904-8-4
4. MIŠÚN, J.: Firemná identita ako konkurenčná výhoda na príklade BMW Group a AWT Bavaria, dizertačná práca, Obchodná fakulta EU, Bratislava, 2005
5. PORTER, M. E.: Konkurenční strategie. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s., 1994. 403 s. ISBN 80-85605-11-2

Informácia o autoroch:

Ing. Ľuboš Mišún
Katedra tovaroznalectva a kvality tovaru
Obchodná fakulta EU, Dolnozemská 1
852 35 Bratislava
vedecký pracovník
tel.: 02/6729 1378
e-mail: lmisun@euba.sk

Ing. Juraj Mišún, PhD.
Katedra manažmentu FPM EU
Dolnozemská 1
852 35 Bratislava
odborný asistent
tel.: 02/6729 5632
e-mail: misun@euba.sk

Príspevok vznikol s podporou grantu Ministerstva školstva SR, VEGA č.1/1225/04.

Ing. Ľubomír Mišún je vedecký pracovník Katedry tovaroznalectva a kvality tovarov na Obchodnej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Ing. Juraj Mišún, PhD. Pôsobí ako odborný asistent na Katedre manažmentu Fakulty podnikového manažmentu ekonomickej univerzity v Bratislave.

POISTENIE MAJETKU – DÔLEŽITÝ PRVOK OCHRANY ZÁUJMOV A FINANČNÝCH PROSTRIEDKOV INVESTORA

PROPERTY INSURANCE – AN IMPORTANT COMPONENT OF INTERESTS' PROTECTION AND INVESTOR'S FINANCES

Poistenie investície

Roman Buch

Abstrakt

Ochotu investorov investovať na Slovensku ale i domácich subjektov v zahraničí sprevádza prudký nárast stavebnej činnosti. Samozrejmosťou sú dnes vysoké nároky na technické a konštrukčné prevedenie budov a s tým spojená konečná hodnota takejto budovy. K tomu, prirodzene, patrí aj kvalitná poistná ochrana, a to nielen vtedy, keď sa budova využíva, ale už v procese jej realizácie. Lebo aj napriek opatrnosti dochádza často počas realizácie projektov ako sú stavby, konštrukcie a montáž technologických zariadení ku škodám a nehodám, ktoré spôsobujú záplavy, zosuvy, krádeže, škody z nepozornosti a iné. Vznikajú dodatočné neplánované náklady, komplikácie a presúvanie termínov a firma musí urýchlene hľadať náhradné riešenie, ktoré si vyžaduje dodatočné finančné zdroje. Pre takéto prípady poisťovne ponúkajú riešenie v podobe poistenia stavebných a montážnych prác a rizík z nich vyplývajúcich.

Abstract

The willingness of investors to invest in Slovakia, as well as willingness of Slovak investors invest abroad, is accompanied by intense growth of building activities. Obvious are nowadays high claims on technical and constructional realization of buildings and with that connected final value of such building. It also means high quality of insurance protection, and not only when the building is being used, but also during the process of its construction. This is due to the fact, that eventhough the wariness it often happens that while realization of projects such as buildings, constructions and installation of technological devices, it comes to losses and accidents, which are caused by floods, landslides, robberies, losses due to lack of attention etc. Then unintended expenses, complications and postponing of dates appear and a company hastily has to look for alternative solutions, which means additional financial resources. For such cases, insurance companies offer solution in form of construction and erection work's insurance and risks arising form these.

Kľúčové slová

Investície. Poistenie. Poistenie majetku. Stavebno-montážne poistenie.

Keywords

Investment. Insurance. Properties insurance. Construction and erection all-risk insurance

Predpokladom úspešnej realizácie investičného projektu je spracovanie kvalitného plánu a účinnej vlastnej realizácie riadenia projektu. Tie musia spoločne zabezpečiť, aby jednotlivé kľúčové aktivity realizácie prebehli z časového hľadiska podľa plánu a v požadovanej kvalite.

Investičné projekty majú dlhodobý charakter s dlhodobými dôsledkami na činnosť podniku, preto je potrebné pri ich hodnotení venovať pozornosť ich rizikovej stránke. Zvýšená pozornosť riziku je nevyhnutná aj z dôvodu vysokej kapitálovej náročnosti týchto investícií.

Pod pojmom analýza investičných projektov sa rozumie určitý systematický postup práce s rizikom v súvislosti s investovaním. Zahŕňa nasledovné fázy:

- Určenie kritických faktorov rizika investičného projektu
- Stanovenie bodu zvratu (vyrovnania) investičného projektu
- Kvantifikácia rizika
- Príprava a realizácia rôznych spôsobov zníženia rizika
- Príprava korekčných opatrení pre budúcnosť

V prvej fáze ide o výber rozhodujúcich faktorov, ktoré determinujú celý investičný projekt. Zmeny týchto faktorov spôsobia veľké zmeny v efektívnosti investičného projektu. Zvyčajne sú to ceny realizácie, výkon zariadení, časové využitie zariadenia a pod. Kritické faktory sa vyberajú pomocou analýzy citlivosti. Čím je väčšia citlivosť projektu na príslušný faktor, tým väčšie riziko vzniká a tým väčšia pozornosť musí byť venovaná tomuto faktoru.

Investičné projekty, hlavne výstavbové, sú silne ovplyvnené vonkajším prostredím. Každý projekt nejakým spôsobom ovplyvňuje svoje okolie – územie, infraštruktúru, pracovné sily; na druhej strane vplyvy okolia pôsobia na samotný investičný projekt. Čím väčšie sú projekty, tým sú väčšie aj ich vplyvy na okolie.

Efektívnou formou zníženia rizík súvisiacich s predmetom investície je poistenie. K rizikám predmetu investície, t. j. rizikám súvisiacim s poškodením a zničením (resp. krádežou) predmetu investičnej realizácie patrí napr. poškodenie alebo zničenie budovy po zemetrasení, alebo záplavách, poškodenie alebo nefunkčnosť výrobnéj linky a pod.

Poistenie ako spôsob redukcie rizika je založené na princípe zoskupenia veľkého počtu individuálnych rizík, čo umožňuje zvýšiť schopnosť predikcie výskytu rizikových situácií a strát s nimi spojených. Za určitý poplatok (t. j. poistné, ktoré tvorí súčasť nákladov danej firmy) je potom tejto firme v prípade výskytu rizikovej situácie vzniknutá strata nahradená poisťovacím ústavom, a to podľa podmienok poistnej zmluvy buď v plnej, alebo čiastočnej výške. Vzťahuje sa prevažne na merateľné riziká objektívneho charakteru – tzv. poisťiteľné riziká. V poslednej dobe sa rozširuje poistenie rizík skôr nepoisťiteľných, napr. riziká zahraničného obchodu, investovanie v zahraničí.¹

Poistenie majetku

Účelom neživotného poistenia je uspokojenie majetkových alebo finančných potrieb osôb (fyzických aj právnických), ktoré sa pre prípad vzniku náhodných udalostí zabezpečili poistením. Právny poriadok v určitých prípadoch zaručuje poisťovní právo, aby po výplate poistného plnenia mohla požadovať vrátenie vyplatených súm alebo ich časti od osoby, ktorá by za normálnych okolností mala škodu nahradiť. Toto právo poisťovne sa v domácej aj zahraničnej odbornej literatúre nazýva postihové (regresné) právo.

¹ Valach, J.: Investiční rozhodování a dlouhodobé investování. Praha Ekopress 2001. ISBN 80-86119-38-6. s. 162

Slovenský právny poriadok pripúšťa právo postihu v rámci poistenia majetku a zodpovednosti za škodu. Pri poistení majetku má právo postihu proti osobe, ktorá zodpovedá za škodu poisteného, ak poisťovňa odškodňovací nárok poškodeného uspokojila v rámci existujúceho poistného vzťahu. V prípade poistenia zodpovednosti za škodu smeruje postihové právo proti osobám, ktoré spolu s poisteným solidárne zodpovedajú za škodu poškodenému, ktorému poisťovňa škodu nahradila za poisteného. V určitých prípadoch má poisťovňa právo požadovať vrátenie vyplatených súm aj od samotného poisteného.

Poistiť možno:

- vec,
- súbor vecí alebo
- iné majetkové hodnoty vymedzené v poistnej zmluve (pohládavok, vkladov, úverov, zisku a pod.).

Súkromné poistenie vecí alebo súboru vecí: možno dohodnúť len ako poistenie škodové. Naproti tomu, súkromné poistenie iných majetkových hodnôt ako vecí alebo súboru vecí možno dohodnúť ako škodové alebo aj ako obnosové poistenie.

V prípade poistnej udalosti je oprávnená osoba povinná počkať s opravou majetku poškodeného poistnou udalosťou alebo s odstraňovaním zvyškov majetku takto zničeného na pokyn poisťovateľa, najdlhšie však počas doby určenej v poistných podmienkach. Výnimkou sú prípady, ak je potrebné urobiť tak z bezpečnostných, hygienických, ekologických alebo iných závažných dôvodov.

Investor platí poisťovni za poskytnutú poistnú ochranu poistné, ktorého výšku ovplyvňuje najmä: častosť (frekvencia) škôd, rozsah škôd, systém ručenia poisťovne (napr. výška spoluúčasti) a tzv. rizikové faktory.

Medzi rizikové faktory patrí:

- a) geografická poloha (možnosť výskytu rizika – lavína, zemetrasenie, uragán),
- b) druh objektu (rodinný dom, chata, sklad),
- c) konštrukcia objektu (napr. v prípade poistenia proti požiaru: drevo, betón, sklo, statika),
- d) použitie objektu (sklad výbušnín, sklad ľahkožápalných materiálov, administratívna budova).

Základné druhy poistenia majetku

- živelné poistenie: pod týmto pojmom sa chápe negatívne, náhle a nečakané pôsobenie prírodných síl. Vo výlukách sú väčšinou pozemky, porasty, rastliny, ceniny, peniaze, zvieratá a vodné plochy. Pri tomto poistení poisťovne ponúkajú zľavy na poistnom: napr. za hasiace prístroje, signalizáciu požiaru.
- poistenie vecí proti krádeži: krádež v prípade prekonania prekážky chrániacej vec proti odcudzeniu. K tomuto poisteniu je možnosť pripoistiť si zväčša iba vnútorný vandalizmus. Zľavy na poistnom sú možné: napr. za mreže, bezpečnostné zámky, snímače pohybov, kontaktné čidlá, stálu bezpečnostnú službu.
- poistenie vecí proti škodám spôsobených vodou vytekajúcou z vodovodných a tepelných zariadení. Nie je to živelná udalosť. Ide o škody spôsobené vodou z kúrenia, radiátorov a potrubí. Vo výlukách sú: cenné papiere, peniaze, ceniny, hosp. zvieratá, porasty, pozemky, rastliny.

- poistenie strát spôsobených prerušením prevádzky - škody v dôsledku zastavenia celej linky alebo továrne (napr. po požari, povodni). Poisťuje sa strata výroby, pokles predaja a zisku. Poistné plnenie za: ušlý zisk (max. za dojednanú dobu), stále náklady, zvýšené náklady na urýchlenú obnovu prevádzky (prenájom náhradných priestorov). Výluky: Náklady na suroviny, energiu, daňové povinnosti, clá, majetkové sankcie, pohyblivé časti miezd.
- poistenie strojov a strojových zariadení, tzv. lom stroja – t. j. akékoľvek náhle poškodenie stroja a strojového zariadenia, vrátane poškodenia pri jeho premiestňovaní na určené pracovisko. Poistné plnenie v prípade zistenia chyby konštrukcie, materiálu a výrobné chyby, predtlak alebo podtlak, pád alebo vniknutie cudzieho telesa, skrat, nesprávna obsluha. Vo výlukách je väčšina: poškodenie pri montáži a v skúšobnej prevádzke, škody v dôsledku živelných katastrof, odcudzenie stroja, programové vybavenie počítača, škody v dôsledku korózie a opotrebenia.
- Stavebno – montážne poistenie – je to druh all riskového poistenia.

Stavebno – montážne poistenie

V stavebno – montážnom poistení ide o poistenie proti všetkým rizikám. Uzatvára sa ako poistná ochrana investície od začiatku výstavby až po jej odovzdanie, teda kolaudáciu. Poistenie kryje majetkové škody počas realizácie výstavby a možno k nemu dojednať aj poistenie zodpovednosti za škody spôsobené tretím osobám stavebnou alebo montážnou činnosťou a tiež pripoistenie ušlého zisku investora.

Keďže účastníkmi stavebného procesu sú najmä investor a dodávateľ, poistenie je určené najmä im. Investor si prostredníctvom zmluvy o dielo zabezpečí u dodávateľa svoje záujmy a tiež preniesie zodpovednosť za škody počas procesu výstavby alebo montáže. V zmluve o dielo sa rieši aj vlastníctvo a spôsob prevodu diela, prípadne jeho častí. Poisťovne prostredníctvom poistenia ponúkajú možnosť väčšiu časť týchto rizík preniesť na samotnú poisťovňu a tým eliminovať riziko finančných strát poisteného. Nakoniec aj banka, ako veriteľ investora alebo developera, si prostredníctvom vinkulácie poistného plnenia zabezpečuje svoju prípadnú pohľadávku voči investorovi alebo dodávateľovi.

Poistenie možno dojednať na realizáciu nových objektov ale aj rekonštrukciu existujúcich objektov, nadstavieb a prístavieb. V súčasnosti ide najmä o poistenie administratívnych budov, bytových komplexov, polyfunkčných objektov, výrobných hál, skladových priestorov, ale i ciest, mostov, tunelov, vodovodov, kanalizácií a vodných elektrární.

Stavebno – montážne poistenie je tzv. all riskové krytie. Poisťovateľ sa zaväzuje uhradiť škodu poistenému, ak ju spôsobí náhla a neočakávaná udalosť, ktorá nie je vylúčená. Ide najmä o škody spôsobené požiarom, výbuchom, priamym úderom blesku, nárazom alebo zrútením lietadla či jeho nákladu, záplavou, povodňou, víchricou, krupobitím, zosuvom pôdy, zrútením skál alebo zeme, pádom poistenej veci, pádom stromov, stožiarov a iných predmetov, vodou vytekajúcou z vodovodných zariadení a tiež technických škôd vyplývajúcich zo samotnej podstaty stavby alebo montáže.

Najčastejšou príčinou škôd sú požiare, neodborná manipulácia a krádeže. Požiare vznikajú najmä pri nedostatočnom zabezpečení tzv. horúcich prác, keďže pri tomto druhu prác sa riziko nedá znížiť na nulu, ale iba na nejakú akceptovateľnú úroveň.

Tak ako iné druhy poistení, aj poistenie stavebno-montážnych rizík má svoje opodstatnenie. Pritom finančné náklady na jeho zabezpečenie v mnohých prípadoch ani zďaleka neprevyšujú pol percenta hodnoty kontraktu. Developerské spoločnosti a etablovaní investori nás kontaktujú už na začiatku realizácie projektu, keď poisťovne spolu s ponukou poistenia poskytne klientovi poradenstvo o požadovanom rozsahu poistenia.

Použitá literatúra:

1. Čejková, V., Rezáč, F., Šedová, J.: Pojišťovnictví – praktikum, Masarykova univerzita, Brno, 1996
2. Fekete, I.: Postihové právo poisťovne – základné právne problémy. In: Zvesti 5, 6/1997, s. 10.
3. Valach, J.: Investiční rozhodování a dlouhodobé investování. Praha Ekopress 2001. ISBN 80-86119-38-6
4. Občiansky zákonník
5. Návrh zákona o Poistnej zmluve

Ing. Roman Buch pracuje v Allianz – Slovenskej poisťovni, a. s. Zaoberá sa problematikou poisťovania priemyselných rizík. Je špecialista na stavebnomontážne poistenie. Je externým doktorandom Katedry hospodárskej politiky Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Kontakt: Ing. Roman Buch
Zamestnávateľ: Allianz – Slovenská poisťovňa, a. s.
Tel., e-mail: 02/59633259, roman.buch@allianzsp.sk

ODBORNÝ SLOVNÍK

Druhy investícií

Investície predstavujú najdôležitejší faktor rozvoja ekonomiky, prostredníctvom ktorého sa realizuje hospodárska politika. Sú tou časťou hrubého domáceho produktu, ktorá sa nespotrebuje v čase vytvorenia, ale sa usporí, aby sa mohla neskôr investovať a priniesť zisk.

Definície investícií je možné v teoretickej úrovni rozdeliť do dvoch oblastí.

- a) v širšom slova zmysle chápeme investície ako investície „obety“ terajšej spotreby v prospech zvýšenia budúcej spotreby (vyšší sklon k úsporám),
- b) v užšom slova zmysle investície môžeme vnímať cez ich ekonomický zmysel, t. j. ich obstaranie (kúpou, resp. výrobou fyzického kapitálového statku).

V teoretickej rovine je vymedzených a definovaných viacero členení investícií podľa rôznych kritérií.

Členenie investícií podľa druhu majetku, ktorý sa za investície získa:

- investície hmotné,
- investície nehmotné,
- finančné investície.

Výsledkom hmotných investícií je získanie hmotného investičného majetku alebo obežného majetku. Nehmotné investície slúžia na obstaranie nehmotného investičného majetku ako patenty a licencie. Výsledkom finančných investícií je rast finančného majetku alebo podielu na majetku iných podnikov.

Členenie podľa účasti vo výrobnom procese:

- výrobné,
- nevýrobné investície.

Niektoré druhy nevýrobných investícií sa financujú zo štátneho rozpočtu, pričom sa neočakáva ich návratnosť. Patria sem investície do oblasti sociálnej starostlivosti, štátnej správy a samosprávy, v menšej miere do zdravotníctva, školstva, vedy a výskumu.

Samostatnú kategóriu v tomto členení tvoria tzv. infraštruktúrne investície, ktoré vytvárajú predpoklady pre výrobný proces a uspokojujú potreby obyvateľstva z hľadiska životnej úrovne a životného prostredia.

Z hľadiska výrobných faktorov teória rozoznáva tri základné druhy investícií (substitučné investície):

- investície do náhrady surovín, materiálov, palív a energie,
- investície do náhrady prvkov konštantného kapitálu,
- investície do náhrady práce konštantným kapitálom

Medzi jednotlivými výrobnými faktormi existuje v určitom rozsahu možnosť zameniteľnosti, náhrady jedného faktora iným, t. j. ich vzájomná substitúcia. Táto substitúcia je vždy len čiastočná a obmedzená. V dôsledku vedecko-technického rozvoja sa miera substitúcie jednotlivých faktorov neustále zvyšuje a prostredníctvom investícií sa mení doterajšia štruktúra výrobných nákladov.

Substitučné investície vedú k úspore existujúcich vysokých prevádzkových nákladov, k zabezpečeniu úspornejšej spotreby výrobných predmetov na jednotku produkcie a v zvýšení potenciálu výroby.

Členenie investícií podľa odvetví v národnom hospodárstve, napr.:

- investície do priemyslu,
- investície do poľnohospodárstva,
- investície do stavebníctva a pod..

Členenie investícií podľa formy vlastníctva:

- súkromné,
- družstevné,
- verejné investície.

Podľa charakteru reprodukcie:

- obnovovacie – jednoduchá reprodukcia,
- rozvojové – rozšírená reprodukcia.

Obnovovacie investície vo výrobnom procese nahrádzajú opotrebované, resp. vyradené prvky fixného kapitálu tak, v rozsahu, pri ktorom sa nemení výrobný potenciál ekonomiky. Funkciou rozvojových investícií je rozšírenie výrobného potenciálu (vplyv VTR).

Podľa štruktúrneho aspektu investícií:

- primárne,
- sekundárne investície.

Primárne investície sú výdavky na obstaranie investičných objektov vo forme nových investícií – rozširovacie, nahradzovacie a racionalizačné (modernizačné a substitučné). Sekundárne investície sú následné investície, vyvolané a nepriame.

Z hľadiska pôvodu rozlišujeme:

- domáce
- zahraničné investície.

Zahraničné investície môžu vystupovať vo forme priamych zahraničných investícií v naturálnej forme – majetková spoluúčasť v podniku) alebo vo forme portfóliových investícií - kapitálová spoluúčasť (napr. kúpa akcií podniku), majú špekulatívny charakter.

Špecifickým druhom investícií sú investície antiimportné. Je to druh investícií, ktorý má zabezpečiť zníženie dovozu určitého druhu výrobkov vybudovaním vlastných výrobných kapacít. Cieľom je zníženie ekonomickej závislosti danej krajiny na zahraničí a spolu s tým aj pôsobenia očakávaných negatívnych vplyvov danej situácie na svetové trhy, napr. pri očakávanom vzostupnom trende cien a pod.

V teórii sú definované investície autonómne t. j. kapitálové investície, ktorých veľkosť je nezávislá od zmien úrovne dôchodku. Sú to spravidla verejné investície. S týmto pojmom súvisia aj indukované investície. Sú to investície, ktorých uskutočňovanie je podmienené (vyvolané) rastom osobnej spotreby. Keďže dopyt po spotrebných statkoch je do značnej miery ovplyvnený práve realizáciou autonómnych investícií, je zrejmé, že objem indukovaných investícií je závislý najmä na objeme autonómnych investícií.

Použitá literatúra:

1. Vidová, J.: Investičná teória a politika – semináre. Vydavateľstvo Ekonóm, Bratislava 2002. ISBN 80-225-1545-0.
2. Miková, O. a kol.: Čo by mal podnikateľ vedieť o financiách, FPP 1-2/98.
3. Tuhárska, E.: Investičná teória a politika, vydavateľstvo ekonóm, Bratislava 1998. ISBN 80-225-0987-6.
4. Šíbl, D.: Veľká ekonomická encyklopédia, Sprint 1996. ISBN 80-88848-02-4.

RECENZIA

Pastoráková, Erika: Finančná analýza v poisťovniach. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2006, 271 s.

Vydavateľstvo EKONÓM pri Ekonomickej univerzite v Bratislave vydalo v týchto dňoch učebný text s názvom **Finančná analýza v poisťovniach**. Jeho autorkou je Ing. **Erika Pastoráková**, PhD. – odborná asistentka Katedry poisťovníctva na Národohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave. Ide o vôbec prvé vydanie publikácie zameranej na finančnú analýzu v poisťovniach.

Učebný text si kladie za cieľ zamerať pozornosť na problematiku finančnej analýzy komplexne, s akcentom na použitie finančnej analýzy v poisťovniach, uviesť obmedzenia a východiská finančnej analýzy v poisťovniach, zdroje informácií pre finančnú analýzu, popísať v praxi dnes najrozšírenejšie a najpoužívannejšie rozborové techniky, ich vypovedaciu schopnosť, vzájomné väzby, spôsoby ich vyhodnocovania, ale aj uviesť praktické príklady finančnej analýzy poisťovní a upozorniť na rozdiely vo finančnej analýze poisťovní v nadväznosti na analyzujúci subjekt. Publikácia je určená vysokoškolským študentom, všetkým pracovníkom v poisťovníctve, ale aj širokému okruhu čitateľov, ktorí prejavia záujem o túto veľmi zaujímavú a špecifickú problematiku.

Recenzovaný učebný text sa skladá z 3 kapitol a celkovo 24 podkapitol, ktoré tematicky pokrývajú ucelený pohľad na problematiku finančnej analýzy v poisťovniach a vzťahy, ktoré s ňou úzko súvisia, resp. ju ovplyvňujú. Kapitoly sú vhodne členené a logicky na seba nadväzujú.

Prvá kapitola s názvom: *Podstata, predmet, postavenie a úlohy finančnej analýzy v poisťovniach* je zameraná na vymedzenie historických medzníkov vývoja finančnej analýzy vo všeobecnosti, predovšetkým však na vymedzenie finančnej analýzy v poisťovniach, jej predmetu, špecifik a významu. Za prínos považujeme aj charakteristiku cieľov a postupov finančnej analýzy v poisťovniach v závislosti od používateľov (realizátorov) finančnej analýzy.

Druhá kapitola s názvom: *Zdroje informácií na finančnú analýzu v poisťovniach* je venovaná predovšetkým analýze účtovnej závierky poisťovní. Autorka nezabudla ani na zdôraznenie ďalších zdrojov informácií, ako interná smernica a výročná správa. Vyzdvihli by sme aj vysokú aktuálnosť tejto kapitoly, ktorá definuje účtovnú závierku poisťovní v zmysle Medzinárodných štandardov finančného výkazníctva (IFRS). Poisťovne pôsobiace na poisťnom trhu v Slovenskej republike majú totiž od 1. 1. 2006 povinnosť zostavovať individuálne účtovné závierky v zmysle štandardov IFRS. Autorka v tejto kapitole zdôrazňuje aj dôležitosť overovania účtovnej závierky poisťovne audítorom, pričom nezabudla poukázať ani na úlohu interného audítora v poisťovni. Porovnanie úloh interného a externého auditu je tiež súčasťou druhej kapitoly.

V učebnom texte môže čitateľ nájsť množstvo konkrétnych príkladov. Najväčšie množstvo však obsahuje tretia kapitola s názvom: *Finančná analýza všeobecných a špecifických činností poisťovní*. Autorka sa venuje okrem analýzy majetkovej štruktúry poisťovne a štruktúry zdrojov krytia majetku poisťovne aj analýze nákladov a výnosov poisťovne.

Tretia kapitola obsahuje aj ďalšie oblasti finančnej analýzy v poisťovniach, a to: analýzu rentability, analýzu aktivity, likvidity, solventnosti a zadlženosti poisťovne. Za mimoriadne hodnotnú považujeme aj analýzu špecifických činností poisťovne.

Učebný text je výnimočný aj spôsobom ukončenia. Autorka zapracovala do tretej kapitoly aj závery finančnej analýzy, pričom zdôrazňuje, že finančná analýza je mnohokrát len dôležitou súčasťou širšie koncipovaných analýz.

Do pozornosti dávame aj prílohy, ktoré s počtom 13 vhodne dopĺňajú učebný text. Autorka uvádza aj príklad fiktívnej poisťovne SLAVIA, a. s. pôsobiacej na poistnom trhu v Slovenskej republike. Na údaje tejto poisťovne sa autorka v celom texte odvoláva a používa ich pre príklady rôznych analýz deklarovaných v texte pri jednotlivých témach a problematikách.

Pri celkovom hodnotení posudzovaného učebného textu sa žiada zdôrazniť, že navzdory tomu, že ide o prvé vydanie takto zameranej publikácie ide o zdarné dielo. Základný výklad je v publikácii Finančná analýza v poisťovniach doplnený o vhodný počet schém a tabuliek, ktoré slúžia na utriedenie množstva faktov a výsledkov analýz autorky. Po preštudovaní tejto publikácie je možné konštatovať, že cieľ, ktorý si autorka stanovila, je splnený.

Ing. Stanislava Veselovská
Katedra hospodárskej politiky
Národohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava
e-mail: veselov@euba.sk

MANAŽMENT VÄZIEB ZÁKAZNÍKOV - NÁSTROJ ZLEPŠENIA POSTAVENIA POISŤOVATEĽOV NA POISTNOM TRHU

CUSTOMERS' RELATIONSHIPS MANAGEMENT – TOOL OF IMPROVEMENT OF INSURERS POSITION ON THE MARKET

Marketing
poisťovne

Jarmila Buchová

Abstrakt

Začlenenie Slovenska do Európskej únie a s tým súvisiaca liberalizácia poistného trhu zostruje konkurenčný boj o klienta v oblasti poistenia. Jednou z myšlienok, ako si môžu poisťovacie spoločnosti zlepšiť svoje konkurenčné postavenie na trhu životného a neživotného poistenia je zameranie sa na budovanie a skvalitňovanie manažmentu služieb zákazníkov. V podmienkach rastúcej konkurencie sa väzba zákazníkov stáva pre poisťovateľa ústredným faktorom úspešnosti.

Pod pojmom väzba zázakzníkov sa rozumie stupeň väzby určitého zázakzníka na určitý produkt alebo podnik. Nie je to teda stupeň spokojnosti zázakzníka, ale jeho skutočná vernosť produktu alebo podniku.

Abstract

Slovakia entering European Union, and liberalization of insurance market, intensifies the fight over customer in the field of insurance. One of the ideas, how insurance companies can improve its competitive position on the market of life and non-life insurance, is concentrating on building and betterment of customer's service management. In conditions of growing competition, customers' relationship becomes the main factor of company's and agent's success.

The term customer's relationship means certain a level of customer's satisfaction to certain product or company. So it is not a level of customer's contentment, but actual loyalty to the product or the company.

Klíúčové slová

Poistenie. Marketing. Manažment väzieb zázakzníkov.

Keywords

Insurance. Marketing. Management customer's relationship.

Špecifiká marketingu v poist'ovníctve

Marketing služieb má špecifický charakter. Na jednej strane rešpektuje sféru služieb ako široký komplex značne nehomogénneho charakteru, pre ktoré je veľmi náročné vypracovať jednotnú marketingovú teóriu platnú pre všetky činnosti službového charakteru. Musí sa teda uvažovať iba o minimálnom rozsahu všeobecných zákonitostí, ktoré aspoň v rozhodujúcej miere platia pre všetky odvetvia služieb. Na druhej strane sa marketing služieb odvíja od všeobecných základov materiálneho produktu, pričom berie do úvahy špecifické vlastnosti služieb a procesu ich poskytovania.

Špecifiká marketingu služieb v poist'ovníctve spočívajú najmä v:

- produkty majú nehmotný a nehmateľný charakter - služba,
- kvalitu a charakter produktu nemožno osobne overiť pred nákupom, prejaví až pri poistnej udalosti,,
- kvalitu produktov je problematické štandardizovať (kvalita závisí od toho kto, kedy a ako poskytuje službu),
- produkty životného poistenia majú dlhodobý charakter (5 – 30 rokov),
- významnú úlohu má riziko, čo je predmetom poistenia, snahou klientov je znížiť následky rizika,
- psychologický aspekt predaja – strach, obava, na strane druhej predaj ovplyvňuje aj dôvera, očakávania a predsudky zázakzníkov,
- aktívna ponuka - aktívne vyhľadávanie klientov,
- významným faktorom predaja je kvalita a kvalifikovanosť pracovníkov obchodnej služby, ich motivácia a výcvikové programy,

- aktívny dopyt – porovnávanie a výber poisťovateľa a produktu,
- organizovaný charakter predaja a nákupu prostredníctvom špecializovanej firmy – poisťovne,
- písomné uzavretie poisťovnej zmluvy (ak osobitné predpisy neurčujú inak),
- vysoká konkurencia a malé rozdiely,
- trhové subjekty na strane dopytu si nie sú často vedomé potreby,
- individuálna ponuka a špecializovaný produkt pre klienta špecializovaný (iný vstupný vek, iné riziká, iná poisťná suma),
- práca poisťovne s veľkými číslami, čím väčší poisťný kmeň, tým je pravdepodobnosť vzniku poisťovnej udalosti nižšia,
- poisťný produkt sa nedá skladovať, pri zvýšenom dopyte je potrebné dočasné zamestnanie ďalších pracovníkov na skrátenej úväzok,
- podmienená návratnosť finančných zdrojov,
- neekvivalentnosť finančných zdrojov,
- územná heterogenita – rôzne požiadavky na poistenie v rôznych oblastiach (lavína, zemetrasenie),
- vysoká stabilita vzťahu klient – poisťovňa a posilnenie významu dôvery a imidžu,
- vzájomná závislosť vzťahu klient a poisťovňa – podpisom zmluvy sa spolupráca začína: platenie poisťného, výplata poisťného plnenia, oznámenie poisťovnej udalosti a pod.,
- vplyv štátu - úprava podmienok podnikania, náležitosti poisťovnej zmluvy, povinnosti a práva účastníkov zmluvy,
- transparentnosť - kontrola zo strany štátu,
- zahraničná spolupráca – zaistenie.

Vývoj poisťného trhu možno zachytiť v týchto etapách:

- Marketing ako reklama a podpora predaja: existuje trh predávajúceho bez výraznejšej konkurencie, poisťovatelia sa zameriavajú na zlepšovanie predajných schopností, zisk nie je prvoradý. S rastom konkurencie rastie boj o klienta a rastie význam reklamy a podpory predaja.
- Marketing vo vyjadrení priateľskej atmosféry: boj o klienta si vyžaduje využívanie reklamy a nástrojov podpory predaja, vznikajú problémy s udrzaním si už existujúcej klientely, preto sa kladie dôraz na vytváranie priateľskej atmosféry na podporu pozitívneho postoja vo vzťahu k zákazníkom.
- Marketing v prejavoch inovácie: v snahe odlíšiť sa od konkurencie sa vyžaduje prispôbovanie starých produktov jasne definovaným klientom, resp. vytváranie nových individuálnych produktov.
- Marketing vo forme vytvárania pozícií: na trhu dochádza ku konkurenčnej imitácii produktov, čoho výsledkom je veľmi podobná ponuka. Živelné zavádzanie nových produktov vedie často k zbytočne širokej a neprehľadnej ponuke, preto je vhodné uplatňovať prieskum konkurencie a uplatňovanie zložitejších marketingových a strategických plánov. Dôraz sa kladie na segmentáciu trhu, filozofiu umiestnenia pobočiek a na preferencie klientskej základne.

- Marketing vo forme analýzy, plánovania a kontroly: cieľavedomé pôsobenie na klientov a snaha o ich získanie vyžaduje zavádzanie efektívnych systémov na analýzu trhu, plánovanie a kontrolu. Ide o riadený proces záujmu a starostlivosti o klienta a kvalitu poskytovaných služieb.
- Integrovaný marketing a marketing vzťahov (väzieb): je zatiaľ poslednou etapou vývoja marketingu. Integruje napr. rozmanité marketingové činnosti, využíva marketingové techniky na princípe databázy a zvyšuje ziskovosť pomocou zefektívnenia činnosti zameraných na udržanie zákazníkov.

Manažment väzieb zákazníkov

Prostredníctvom väzieb zákazníkov je možno zabezpečiť tzv. efektívnosť zákazníkov. Analýzy potvrdzujú, že je výhodnejšie väzby k zákazníkom udržať, ako získať nového zákazníka. Náklady na nového zákazníka sú päťkrát vyššie ako náklady spojené s udržaním doterajšieho zákazníka. Dôvodom je hlavne to, stratené vzťahy k zákazníkom znamenajú vznik dodatočných nákladov súvisiacich so stratou zákazníka, ide hlavne o administratívne a marketingové náklady. Tieto vysoké náklady sa zvyšujú aj z dôvodu ústne šírenej negatívnej reklamy zo strany stratených zákazníkov. Nespokojnosť zákazníkov negatívne ovplyvňuje motiváciu pracovníkov, pretože môžu mať pocit osobného zlyhania a sklamaní zákazníka.

Posilnenie väzieb so zákazníkmi naproti tomu vedie k skvalitneniu spracovania poistného kmeňa vďaka postupnému získavaniu informácií o zákazníkoch. Týmto spôsobom je možné efektívnejšie využiť potenciál predaja vo vzťahu k potenciálnemu kmeňu zákazníkov.

Efektívny manažment väzieb so zákazníkmi je založený na ich segmentácii. Následne je potrebné zákazníkov jednotlivých kategórií motivovať rôznymi spôsobmi. U niektorých je výhodné poskytnúť zľavy, u iných dodatočné služby alebo určité výhody. Pokiaľ sa nevenuje zvýšená pozornosť tzv. ohrozeným zákazníkom, t. j. tým, ktorí majú tendenciu prejsť ku konkurencii, týchto zákazníkov poisťovateľ stratí.

Pri zdokonaľovaní väzieb zákazníkov možno využívať niekoľko nástrojov. Ide najmä o:

- Oblasť cien a systém zliav,
- Exkluzívnosť produktu,
- Kvalita služieb,
- Vystupovanie na trhu a image,
- Individuálne poskytovanie služieb.

Oblasť cien a systém zliav

Práve tento faktor má významný vplyv na väzbu zákazníka na poisťovateľa. Tým, že sa zákazník podieľa na procese tvorby cien vo forme rôznych zvýhodnení, odrazí sa to na jeho väzbe k danej poisťovacej spoločnosti. Existujúci zákazníci sa vyznačujú nižšou mierou citlivosti na ceny a vyššou frekvenciou dojednávanych poistných zmlúv. Ich prínosom je aj pozitívna reklama vo forme odporúčaní na daného poisťovateľa. Jednou z možností ako zlepšiť postavenie na trhu je zavedenie tzv. preferenčných taríf do metodiky oceňovania.

Exkluzívnosť produktu

Vzťah medzi poisťovateľom a zákazníkom ovplyvňuje aj rozsah sortimentu. K zvýšeniu vernosti zákazníka prispieva aj exkluzívnosť produktu, resp. nemožnosť získania tohto produktu u iných poisťovateľov. Zaradujú sa sem aj produkty vytvorené individuálne pre potreby konkrétneho zákazníka. Takto získaní zákazníci vykazujú až 95% vernosť danému poisťovateľovi.

Kvalita služieb

Významným nástrojom pre utváranie väzieb so zákazníkom je kvalita úkonom a doplnkových služieb. Kvalitné a rýchle poskytovanie služieb, ako aj špeciálne služby posilňujú vernosť zákazníkov. Patrí sem napr. uzavretie zmluvy cez internet, rýchla likvidácia, callcentrá a pod.

Vystupovanie na trhu a imidž

Vernosť zákazníka ovplyvňuje aj značka a imidž poisťovateľa. Prostredníctvom určitého vystupovania na trhu, resp. určitého imidžu je možné získať nových zákazníkov a vybudovať ich väzbu na poisťovateľa. Komunikácia so zákazníkom zohráva pri tom významnú úlohu. Tieto úvahy vedú k vytváraniu nových značiek, ktoré sú zamerané hlavne na zákazníkov mladších vekových skupín, resp. na získanie špecifických trhov (produkty pre motoristov, turistov, športovcov a pod.).

Individuálne poskytovanie služieb

Prostredníctvom individuálneho poskytovania služieb a poskytovania rôznych zvýhodnení jednotlivým zákazníkom oproti iným sa vytvoria u preferovaných zákazníkov podstatne pevnejšie väzby voči poisťovateľovi. Tým sa môže poisťovateľ cielene zamerať na segment zákazníkov, ktorý je pre neho predmetom záujmu, t. j. ich udržanie a obsluha má pre neho mimoriadny význam.

Fázy budovania väzieb zákazníkov

Program orientovaný na väzby zákazníkov by mal byť v ideálnom prípade realizovaný komplexne. K tomu je potrebné dôkladne premyslieť kultúru poskytovania služieb, uplatňovanie značiek v jednotlivých segmentoch a koncepciu cien.

V klasických modeloch orientovaných na budovanie väzieb zákazníkov sa systém zliav a výhod uplatňuje v troch fázach:

- Fáza analýzy: realizuje sa analýza existujúcich väzieb zákazníkov a následne sa formulujú ciele, t. j. žiadané väzby zákazníkov. Táto fáza predstavuje základ pre definovanie zmien väzieb zákazníkov a pre vymedzenie možných nástrojov k zmene týchto väzieb,
- V druhej fáze sa vypracujú podrobné informácie o kľúčových faktoroch väzieb zákazníkov a zisťujú sa príčiny problémov súvisiacich s väzbami zákazníkov. V tejto fáze sa realizuje generovanie informácie o perspektívnych zákazníkoch.

- V tretej fáze sa spracujú informácií za účelom vyvodenia konkrétnych akčných programov z hľadiska manažmentu väzieb zákazníkov.

Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že manažment kvality a služieb je z hľadiska väzieb zákazníkov základnou veličinou úspechu. U úspešných poisťovní predstavuje aspekt služieb v rovine pracovníkov, manažmentu a technológií podnikovú filozofiu, ktorá je všetkými rešpektovaná. Poisťovatelia sa prostredníctvom školení, zdokonaľovacích kurzov a ďalších služieb poskytovaných svojim pracovníkom snažia o zvýšenie ich motivácie k realizácii predaja zameraného na zákazníka.

S rastom väzby zákazníkov voči poisťovateľovi rastie aj odbyť a to nadproporcionálne. Zákazníci prichádzajú do styku s poisťovňou častejšie, a navyše uzatvárajú väčší počet poisťných zmlúv, v porovnaní s novými zákazníkmi. Vzťah so zákazníkom, ktorý trvá 10 rokov je 8 – 10 krát výnosnejší ako vzťah, ktorý trvá polovicu tohto obdobia (teda 5 rokov). Taktiež je badateľný vplyv na škodovosť, ktorá s rastom väzby a s vernosťou klienta postupne klesá.

Vernosť zákazníkov má pozitívny vplyv na výšku nákladov spojených so získavaním nových zákazníkov. Vysvetľuje sa to tým, že dlhodobí zákazníci svojho poisťovateľa ďalej doporučia. Tým získava poisťovateľ nových zákazníkov pri vynaložení pomerne nízkych nákladoch.

Použitá literatúra:

1. Hasprová, M.: Marketingový mix v bankovníctve z pohľadu vplyvov globalizácie. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Mladý ekonóm 202: Ekonomické a sociálne aspekty procesov globalizácie v oblasti prierezových a odvetvových ekonomík. S. 68. ISBN 80-225-1608-2.
2. Kafková, E. a kol.: Poisťovníctvo. Vybrané kapitoly. Bratislava: Ekonóm 2004. ISBN 80-225-1948-0.
3. Kern, H.: Kundenbindungsmanagement der Versicherungswirtschaft, Versicherungswirtschaft č. 14/99, s. 999-1001.
4. Šíbl, D.: Veľká ekonomická encyklopédia. Sprint: Bratislava 1996. ISBN 80-88848-02-4.
5. Žák, Š.: Konkurenčné spravodajstvo z pohľadu globálneho trhu. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Mladý ekonóm 202: Ekonomické a sociálne aspekty procesov globalizácie v oblasti prierezových a odvetvových ekonomík. S. 151. ISBN 80-225-1608-2.

Autor:

Ing. Jarmila Buchová, PhD. pracuje vo Wüstenrot poisťovni, a. s.. Zaoberá sa problematikou poisťovníctva, vzdelávaním dospelých, komunikačnými a prezentačnými zručnosťami. Ako externý pedagóg vyučuje predmetu Poisťovníctvo na Katedre financií a ekonomie Fakulty managementu Univerzity Komenského v Bratislave a predmet Poisťovníctvo na Inštitúte financií a bankovníctva v Bratislave. Je predsedom a zakladajúcim členom združenia CAESaR – Centrum vzdelávania, vedy a výskumu. Na Katedre pedagogiky Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave pôsobí ako koordinátor projektu ESF: Implementácia požiadaviek regionálneho trhu práce do ekonomického vzdelávania (so zameraním na OA v SR).

Kontakt:	Ing. Jarmila Buchová, PhD.
Zamestnávateľ:	Wüstenrot poisťovňa, a. s.
tel., e-mail:	02/643 646 03, jarmila.buchova@zoznam.sk